

תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם
 מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה
 מִמּוֹשְׁבֵיכֶם תְּבִיאוּ לָחֶם
 תְּנוּפֵה שְׁתֵּים שְׁנַי עֶשְׂרִים סֶלֶת
 תִּהְיֶינָה חֶמֶץ תֹּאפִינָה בְּבוּרִים
 לַיהוָה

ל' ומל' ו'
 קדמל
 דגושה
 כ"כ ל'
 מ"ל גלגל'
 כ"י
 מנע"י

שְׁבִיעֶתָּא שְׁבִיעֶתָּא תְּמַנּוּן
 חֲמִשִּׁין יוֹמִין וְתִקְרְבוּן מִנְחָתָא
 חֲדָתָא קֶדֶם יו' : יו' מִמּוֹתְבִנְיֹכּוֹן
 תְּתִיחוּן לָחֶם אֲרֻמֹתָא תְּרִיתִין
 גְּרִיצִין תְּרִין עֶשְׂרֹנִין סֶלֶתָא
 יְהִיִּין חֲמִיעַ יתְּאִפִּין בְּבוּרִין קֶדֶם
 יו' : יח וְתִקְרְבוּן עַל לְחָמָא שְׁבַעָא
 אִימְרִין

על הלח"ז נמסין
 והקרבת' על
 הלח"ז שב' כנעני'
 כי לא על הלח"ז
 לצדו יתיה האדם
 על כן והקרבת'
 על הלח"ז שבעה
 כנעני'
 אכיל' מוזנח מעיני
 אכילת אדם
 כדאמר גבי
 כסכ"י . עה
 אכילת אדם אכיל'
 מזונה משתיה
 וכי :

על-----הלקחם

תולדת אהרן תספרו חמשה י"ו ג' : מנחות ס"ה ג' : מנחה מנחות פ"ב ג' : ממושבתיכם זמנים כ"ז ג' : מנחות מ"ו ג' ס"ט ג' ע"ז ג' .

לקט בהיר ופ"ג ג' : סלת מנחות מ"ה ג' וע"ז ג' : והקרבתם סס סס : רש"י

שם שבת, אפשר לומר שלא היו"ט והמקרא קודם גורם להתחיל למנות
 אחריו אלא השבועה וכמו השבת בראשית שבמה שבועה זו גמר חשבון
 השבוע ולמחרת מתחילין למנות מחדש יום א' יום ב' וכו' (ג"א),
 ובפרט ע"פ סוד יש טעם בדבר שבאותו יום שבתו אבותינו מעוממת
 מזרים והתחילו למנות ז' שבועות נקיים להיותם מוכשרים וטהורים
 לקבלת התורה, ולאותה השבועה והטהרה והספירה נתעורר לנו בכל
 שנה ושנה, וזה ודאי טעם נכון לקרותה ממחרת השבת (אוה"ח), וכל
 זה שייך בממחרת השבת השנייה שבפסוק ע"ז ששם המדובר מן
 הספירה, אבל כאן שהמדובר מן הנפת העומר קרא אותו ממחרת
 (במ"ח), ואינו מן המוספין, ואינו בא בכל ז' ימי הפסח, ואין הכי מנה אותו בפ' פנחס בתוך המוספין (רא"ם), וזאת היא כוונת רבינו
 במאמר זה, אבל אין כוונתו שאם אין עומר אין כבש, ואין זו סתירה לדברי חז"ל בת"כ שאמרו אם אין עומר הבא כבש ואם אין כבש הבא
 עומר, כלומר אין מעבדין זה את זה, שאם יש לך עומר וגם כבש באו ביחד זה מפני זה (ב"ב): יז) פי' אין זו מנחה שבני עלמו מן
 המנחות האמורות בפ' ויקרא, אלא מנחת נסכים של קרבן עולה היא, כמו כל קרבן עולה שצריך להביא עמו מנחה (ומנחה זו מנחת נסכים
 שמו), לפי שהיה סברה לומר כן מפני ד' טעמים, חדא כי למה להכחוש לומר שבאה מנחה עם הכבש, פשוט הוא שכל קרבן עולה באה עמו
 מנחה, ועוד שהלא מנחת נסכים של כבש הוא רק עשרון אחד וכאן אזה הכחוש שני עשרונים, א"כ היינו אומרים שמנחת נסכים של הכבש אין
 הכחוש מזכירו כלל, וזה שאמר כאן הוא חוץ ממנו וצריך להביא כבש לעולה עם כל השייכים עמו וגם קרבן מנחה, אבל אין לומר כן, שהכחוש
 אומר "ומנחתו" ברא"ו פי' מנחה שלו של הכבש, ולא אמר ומנחה, ודבר זה בעלמנו מודיע הכחוש שמנחת נסכים זו כפולה היא, ומאחר שמנחת
 נסכים שלו יראה מן הכלל להיות כפולה צריך הכחוש להודיע שהיון הבא עם הכבש אינו כפול ואינו יותר משאר כבש לעולה אלא רביעית
 ההין יין (ג"א), ואפשר לתח עטם על זה, שהעומר בא בשביל התבואה כדאיתא צ"ה ע"ו. מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפסח וכו'
 כדי שתתברך לכם תבואה שבועות, לזה ראוי להרבות בשלת (במ"ח): יח) צמכוון אמר רבינו "נסכיו" לשון רבים ולא אמר נסכו כפול
 בלשון יחיד כמו שאמר הכחוש ונסכו יין וגו', וגם רבינו בעלמנו החליט בלשון יחיד ואמר אע"פ שמנחתו וגו' וסיים בלשון רבים, כוונתו לכלול
 את השמן הבא עם המנחה וכלל בתוך השלת גם כן אינו כפול הגם שהשלת כפול, אין בולטין בחוכו חזי ההין שמן או שלישיית ההין אלא
 גשאר רביעיית ההין, לזה אמר נסכיו זין ההין וזין השמן וכדאיתא בגמ' (נח"י): יט) כבר נחבאר בפ' ויקרא (ב' י"ד), שברמל היא שבולת
 חטים או שעורים מיד אחר שנקלף שעדיין רך הוא והכר מלא (קש שהוצע בחוכו) מן החטט שנתוכו, ואינו נשמן מפני רכותו, ומן הסתם
 משהיו את התבואה בשדה כל הקיץ עד חדש תשרי ונתייבש ונתקשה, ובעודו כרמל כלומר מיד אחר הקליפה נאכל כמות שהוא בלי ציטול

אור החיים

שבועות ואז יהיו מוכשרים להכניסם כלה לחופה, והגם כי
 שם ז' ימים וכאן ז' שבועות, ללד הפלגת העומתה, וגם
 היותה בכללות ישראל שיער החמים דעים כי כן משפטם, ועיין
 מה שפירשתי בפסוק (יתרו י"ע א') צדוש השלישי ללאת
 וגו', והוא מאמר הכחוש כאן וספרתם לכם פי' סיבת ספירה
 זו היא לסיבתכם לטהרתכם שזולת זה תיקף היה ה' נותן להם
 התורה, ולדרך זה ידוויק על נכון טעם ממחרת השבת ולא
 מיום השבת עלמנו, כי כן משפט הספירה שיהיו כל הימים

אור בהיר

כמו שאמר שנת הוא להי' פסח להי' חג המזות להי' וכו'. קח) פי' בטומאה. קו) אצל לצורות שאין טומאת מזרים למה לא נספור
 מיום ע"ו. קז) שכל שנה צאותו זמן נתעורר טהרתם של יולאי מזרים ומעמד הנצח יום קבלת התורה. קח) לא זכיתי להבין
 זאת, וראיתי שרונים להגיה כיום השבת, ור"ל כמו השנת היא זכר לשעבר שבו שנת ה' וכו' כ"כ הספירה זכר לשעבר, וזוקף אחר השבת
 ע"כ, ולא הנלני פירוש זה צדוש אופק, ראשית למה צמר למשל דוקא את השנת הלא כמה וכמה תמות שטעמם זכר על שעבר, חלה, תורה,
 סוכה וכו' וכו', שנית שאמר והמשכיל יבין, מה זה השכלה גדולה שצריך לדבר זה, והשלישית שגמר אומר ועיין צפ' ויכל וגו', ושם לא
 נלאתי רמז לדבר זה, ואפשר שטעות הדפוס יש כאן, ומתיצת והמשכיל עד תיבת השביעי צריך להיות אחר תיבת ליודעי חן, ולא נכון כי שם

3

צו חכמי ישראל, יש שלמדו מכאן שהחדש נובג בחולה לרחץ (ת"כ) - קידושין ל"ו, ויש אומרים לא צו חלה ללמד שלא נלמדו על החדש חלה לאחר ירושה ושיצבה משכבו * וחלקו (קידושין ט"ו) : עו) ממחרת השבת. ממחרת יום טוב(כ) (מנחות ס"ה) : תמימות התיינה. מלמד שמתחיל ומונה מצטרב, שאם לא כן אינם תמימות (ת"כ - מנחות ס"ו) : עו) השבת השביעית. כתרנומו שזעתי(כ) שזעתי(כ) : עד ממחרת השבת השביעית תספרו. ולא עד בכלל(כ), והן ארבעים ותשעה יום (טו - טז) : חמשים יום והקרבנות מגחה חדשה לה'. ציום החמשים תקריבו * ט"ו, ואומר אני זכו * מדרשו, אבל (לפי) פשוטו עד ממחרת השבת השביעית שהוא יום חמשים תספרו, ומקרא מסורס הוא: מגחה חדשה. היא המגחה הראשונה שהוצאה עון החדש, וא"ת הרי קרבה מנחת העומר, אינה כשאר כל המנחות שהיא צבה מן השעורים (כ) (ת"כ - מנחות ס"ו) : יז) ממושבתיהם. ולא מחולה לרחץ (טו - טז) : לחם הנופה. לחם תרומה המורס נשם גבוה(כ), וזו היא המנחה החדשה האמורה למעלה(כ) בכורים. ראשונה לכל המנחות(כ), אף למנחת קנאות הצבה מן השעורים, ולא חקרצ מן החדש קודם לשתי הלחם (ת"כ - מנחות ס"ד) : יח) על הלחם. בגלל הלחם(כ), חובה ללחם (ת"כ - מנחות ס"ה) : וזמנתם ונסכיהם. כמשפט מנחה ונסכים המפורשים(כ) בכל בהמה צפרשת נסכים (במד' כ"ח), ג' עשרונים לפי, וצ' עשרונים לאילו, ועשרון לכבש, זו היא המנחה, והנסכים י"א חצי הבין לפי ושלושית הבין לאילו ורביעית הבין לכבש : יט) ועשייתם שיעיר עזים. יכול ז' הכבשים * והשעיר האמורים כאן הם ז' הכבשים והשעיר האמורים בחומש הפקודים(כ) (במד' טו), כשאתה מגיע אלל פרים ואילים אינם הם, אמור מעתה אלו לעמון ואלו לעמון, אלו קרבו בגלל הלחם, ואלו למוספין (ת"כ - מנחות ס"ה) : כ) והניף הכהן אתם תנופה. מלמד שטעונית תנופה מחיים * ל"א (ת"כ - מנחות ס"ב), יכול כולם י"א, ת"ל על שני כבשים : קדש יהיו. לפי ששלמו יחיד ש"י * משיכבשו ויתלקו. * תקריבו. * ואני אומר זה. * כבשים ושעיר. * חיים.

פירושו הפרשה לשם ה' ולשם צבורים שאומר עליו קודם שמיצאו שיהיה מקודש לשתי הלחם (רא"ם) : ב"ז חלה שלמעלה קורא אותה חדשה וכאן קראה צבורים, והיינו הן, שפי' תיבת צבורים חדשה וראשונה, וכאילו אמר ממשכתיכם התיצוה (רא"ם) : ב"ח ר"ל אינה צבורים לקרובה ולהחיר את התיצוה חדשה, שכבר הותר בפסח על ידי העומר, חלה למנחות הצאות בית ה' הוא צבורים, ואם כן קשה חלה כבר אמר הכתוב שהיא מנחה חדשה, לזה אמר שצבא לומר שאפילו מנחת שעורים כגון מנחת קנאות כד"ל שיכול להביא מן החדש בין פסח לעגלה שכבר קרב העומר מן השעורים, ת"ל עוד הפעם צבורים שאפילו למנחת שעורים היא תקדים (רא"ם) : ב"ט זה פי' תיבת "על", שאינו מניח הכבשים על הלחם, חלה כחילו אמר ללחם, שמנינו למ"ד במקום על ועל במקום למ"ד, כלומר בשביל הלחם לזרך הלחם, ואח"כ מפרש הענין שאינו צבילו כדי שיתברך הלחם שבבית, חלה חובה היא להביא הכבשים כשמציאות שתי הלחם שהוא השיקר והכבשים עפלים לו וצאים עמו, ואינם חובת היום כמוספין וכשאין שתי הלחם כגון צמדני אין כבשים כדאיתא צח"כ ובגמ' (רא"ם) : ל' כלומר אין הכתוב לריך לומר שיעור המנחה והנסכים שהרי ידוע הוא משפטם, שצפרשת חלה עשה הכתוב כלל גדול לכל פר' ולאילו ולכבש (רא"ם) : ל"א בין השמן הנגלל עם הסלת ובין היין חצי הבין לפי והניף הכהן אתם תנופה. מלמד שטעונית תנופה מחיים * ל"א (ת"כ - מנחות ס"ב), יכול כולם י"א, ת"ל על שני כבשים : קדש יהיו. לפי ששלמו יחיד ש"י * משיכבשו ויתלקו. * תקריבו. * ואני אומר זה. * כבשים ושעיר. * חיים.

פירושו הפרשה לשם ה' ולשם צבורים שאומר עליו קודם שמיצאו שיהיה מקודש לשתי הלחם (רא"ם) : ב"ז חלה שלמעלה קורא אותה חדשה וכאן קראה צבורים, והיינו הן, שפי' תיבת צבורים חדשה וראשונה, וכאילו אמר ממשכתיכם התיצוה (רא"ם) : ב"ח ר"ל אינה צבורים לקרובה ולהחיר את התיצוה חדשה, שכבר הותר בפסח על ידי העומר, חלה למנחות הצאות בית ה' הוא צבורים, ואם כן קשה חלה כבר אמר הכתוב שהיא מנחה חדשה, לזה אמר שצבא לומר שאפילו מנחת שעורים כגון מנחת קנאות כד"ל שיכול להביא מן החדש בין פסח לעגלה שכבר קרב העומר מן השעורים, ת"ל עוד הפעם צבורים שאפילו למנחת שעורים היא תקדים (רא"ם) : ב"ט זה פי' תיבת "על", שאינו מניח הכבשים על הלחם, חלה כחילו אמר ללחם, שמנינו למ"ד במקום על ועל במקום למ"ד, כלומר בשביל הלחם לזרך הלחם, ואח"כ מפרש הענין שאינו צבילו כדי שיתברך הלחם שבבית, חלה חובה היא להביא הכבשים כשמציאות שתי הלחם שהוא השיקר והכבשים עפלים לו וצאים עמו, ואינם חובת היום כמוספין וכשאין שתי הלחם כגון צמדני אין כבשים כדאיתא צח"כ ובגמ' (רא"ם) : ל' כלומר אין הכתוב לריך לומר שיעור המנחה והנסכים שהרי ידוע הוא משפטם, שצפרשת חלה עשה הכתוב כלל גדול לכל פר' ולאילו ולכבש (רא"ם) : ל"א בין השמן הנגלל עם הסלת ובין היין חצי הבין לפי והניף הכהן אתם תנופה. מלמד שטעונית תנופה מחיים * ל"א (ת"כ - מנחות ס"ב), יכול כולם י"א, ת"ל על שני כבשים : קדש יהיו. לפי ששלמו יחיד ש"י * משיכבשו ויתלקו. * תקריבו. * ואני אומר זה. * כבשים ושעיר. * חיים.

4

שְׁבַעַת כְּבָשִׁים תְּמִימִם בְּנֵי שָׁנָה
 וּפָר בֶּן־בָּקָר אֶחָד וְאֵילָם שְׁנָיִם
 יִהְיוּ עִדָּה לַיהוָה וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם
 אִשָּׁה רִיחַ־נִיחָח לַיהוָה: יֵשׁ וְעֲשִׂיתֶם
 שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת וּשְׁנֵי
 כְּבָשִׁים בְּנֵי שָׁנָה לְזִבַח שְׁלָמִים:
 כ וְהִגִּיף הַכֹּהֵן: אֲתֶם עַל לֶחֶם
 הַבִּכּוּרִים תִּגְוֹפֶה לְפָנַי יְהוָה עַל־

עלה טס טס : אימרין שלמין בני שנה ותור
 ועשיתם זמנים כ"ח ט' : והגוף
 ממות ס"ג י"ק: עלתא קדם י" ומנחתהון
 על שני ממות ונספיהון קורבן דמתקבל
 מ"ה ז' וס"ג ט': וקראתם חגיה
 י"ז ז' : קדש בר עזין קד לחטאתא ותירין
 עכוזין כ"ה ז': אימרין בני שנה לנכסת קודשיא :
 ב וירים בהנא יתרון על דחם בפוריא
 ארמא קדם י" על תירין אימרין קודשא יהון
 קדם י" לכהנא : כא ותערעון בקרן יומא
 תירין מערע קדיש יהו לבון כל עיבדת
 פולחן לא תעבדון קיים עלם בכל

ה' פסיק נספרי
 ז' כ"ח
 ז' כ"ח

שְׁנֵי כְּבָשִׁים קָדֶשׁ יִהְיוּ לַיהוָה לַפֶּהֶן : כא וּקְרַאתֶם בְּעֵצִים הַיּוֹם
 הַזֶּה מִקְרָא־קָדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כִּי־מִקְרָאתֶם עֲבָדָה לֹא תַעֲשׂוּ חֶקֶת

רש"י

לקט בהיר

קדשים קלים הזקק לומר בשלמי לצור שהם קדשי קדשים (ט):
 (כז) ובקצרבם. חזר ושכח, לצור עליכם בשני לאוין, אמר
 רבי אבדימו * צרבי יוסף מה ראה הכחוש ליתנם בחמלט
 הרגלים פסח ועלרת מכאן ראש השנה ויום הכפורים וחג
 מכאן, ללמדך שכל הנותן לקט שכחה ופאה לעני * כראוי
 מעליו עליו כאלו צנה צית המקדש והקריב * (עליו)
 קרבנותיו צחכו (ה"ט): העוזב. הנח לפניהם והם ילקטו, ואין לך
 לסייע (ט) לאחד * מהם (ת"כ י"ט ט' - פאה ה' ז'): אני ה' אלהיכם.

מחיים, לזה אמר הכחוש דבר אחד ז' פעמים למעט, קודם אמר על
 לחם הכבורים פי' (כצשים) עם הלחם ואח"כ אמר על שני כצשים פי'
 (לחם) עם שני כצשים: (זח) ר"ל הלא אם שלמים הם פשיטא
 שהם קדש, הלא ודאי שהם יותר קדש משאר שלמים
 (רא"ם): (זו) פי' הגם דכתיב כל זאת צפי קדושים, ומאחר שנתב
 כאן צין המוטעים שלא במקומו ניתן גם לדרוש חוץ מצ' לאוין שיש
 בהם: (זח) שכחה אינו מוזכר כאן בכחוש, עכ"ל כחכה רצונו ולרפה
 עם השאר, כי זל צחר טעמא ואין חילוק ציניהם, וכן הוא צח"כ, גם
 מוסיף שם מעשר עני (אוה"ח), ובגור ארי' האריך בטעם ערב ונתקבל,
 שהנותן ממנו למתנת עניים המתווייב צו להקציב הוא נותנו, כמו
 הקרבן דכתיב (משלי י"ט י"ז) מלוה ה' חונן דל, וגדול מתנות העניים זו
 עני ונרץ, שיותר עושה רצון קונו מי שהוא מלווה בדבר עיי"ש: (זח) אין זה ז' דרשות, אלא פירושו הגה אותו שם, את הפאה הנח
 צמחצב, ואת הלקט הגה שם צמקומו צמקום שגל, והטעם שאין לך לסייע לא' מהם, שאין צמחנות עניים עובת הגאה לצעלים כמו צחרומה
 שנותן לכהן שירצה, ורז"ל צח"כ חלקוהו לצ' משום יגדיל תורה ויאדיר (ב"ב), ומה דנער רצונו לומר זאת כאן ולא פירשה צפי קדושים, הוא
 משום שרק מיתורא אמרו בן, שגריך פעם אחד לומר העוזב אותם שאם עבר וקצר את הפאה או לקט את הלקט לעצמו גריך ליתנו אח"כ
 שינוי נוסחאות: * אבדימוס - אבדימי ב"ר יוסי - אבדימוס. * ומעשר עני. * וחקריבו - כאילו ביח"מ קיים ומקריב. * את אחד.

אור החיים

כב. ובקצרבם את קריה ארלכס וגו'. מה ענין זה לכאן,
 ואולי שצח לחייב גם שדה שכובא ממנו העומר שחייב
 צלקט ופאה, שצחא כסצרה לומר כיון שחחילתו נקצר לקרבן
 יהיה פוטר פאה וכו' תלמוד לומר, ולזה חמלא שלא הזכיר
 חלה לקט ופאה שהם חובת שדה צלח סוצב חמלעו ולא
 הזכיר שכחה שהוא צח מלד צעל השדה קיב), ורז"ל צח"כ
 חמרו שרמז ה' צזה שכל מי שנותן לקט שכחה ופאה מעלה
 עליו כאלו צית המקדש קיים והוא מקריב קרבנותיו לחכו
 וכו' ע"כ. מה שאמר שכחה הגם שלא החכר צפסוק, ללד
 שהוא מלוה שחייב צח כלקט ופאה כללה, ובכחוש שלא כחכה
 להעריך שנתכוון גם כן לדרך שכתבתי:

אומרים ז"ל כי נשמות עם בני ישראל הם צמחנות הלוחות,
 ובחמלעוה חחלוחי הנפש ועומחות התיעוב יתכללו ויחשק
 לארס, וחמרו ז"ל (ויק"ר ל"צ) כי הלוחות סנפיריון היו, לזה
 אמר וספרתם לכם פי' בחמלעוה מנין זה אחם מאירים
 כסנפיריון את עלמיכם (קט):

במחירת השבת מיום וגו'. קי) פי' מעכשיו קודם שתכנכו
 לארץ ממחרת השבת, וכנגד אחר ציאתם לארץ אמר
 מיום הביאכם וגו', ולזה הקדים ממחרת השבת (קא) להיחמה
 מלוה שיטנה אז משא"כ מיום הביאכם שהוא אחר ציאה
 לארץ:

אור בהיר

נאמר בדבריו שכל שנה נתעור הביאה. (קט) ויחזרו להיות צמחנות הלוחות. (קי) ק"ל למה ז' סימנים, ואח"ל שצמחנות השבת אינו מסויים, למה
 ח"כ לאומרו. (קיא) שצחאורה היליל להפך, מיום הביאכם וכו' שהוא ממחרת השבת. (קיב) פי' בשלמא לגבי לקט ופאה חידוש הוא לשמטיין ששדה
 הנשאר ציד צעל השדה אחר קרינת העומר חייב, שהיה עולה על הרעת לפטור, מאחר שחלק משדה זו היה פטור, וכיון דאידימי אידימי, אמר הכחוש שלא כן הוא,
 משא"כ שכחה שאין לו שום שייכות עם השדה, ואין השדה חייב בשכחה, והרואה שאם האדם לא שכם אין השדה חייב שום דבר, לא היה ס"ד שיפטור, ופשיטא
 שחייב, ע"כ השמיטו הכחוש.

5

עוֹלָם בְּכָל-... מוֹשְׁבֵי-תֵיכֶם
 לְדֹרֹתֵיכֶם : כִּי וּבְקִצְרְכֶם אֶת-
 קִצִּיר אֲרֻצְכֶם לֹא-תִכְלֶה פֶּאת
 שָׂדֶךְ בְּקִצְרֶךָ וְקִקְט קִצִּירֶךָ לֹא
 תִּלְקֹט לְעֵנִי וְלִגְרִי תַעֲזֹב אַתֶּם אֲנִי
 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם : פ חֲמִישִׁי כִּג וַיִּדְבֹר
 יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר : כִּי דִבַּר
 אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד
 לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זְכָרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ :
 כה פֶּר־ מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ

ח' חלק נמרי
 טעמי
 ז' ונקלרכם
 ז' ונקלרכם
 ז' ונקלרכם

מִתְּבַנְיָבוֹן קְדִיבוֹן : שְׁמֹן זָכוֹן
 כִּי וּבְמַחְצֵי-כֹונֹת חֲצָא דְאֲרַעְכוּן תְּרוּעָה * שְׁנַשְׁח
 לֹא תִשְׁיִצִי פֶּאֶתָא דְחֻקְלָךְ חֻקֵי-שׁוֹסֵר שְׁחִין
 בְּחֻצְרֶךָ וְלִקְטָא דְחֻצְרֶךָ לֹא חֻקֵי-שׁוֹסֵר דִּקְטָא
 תִּלְקֹט לְעֵנִי וְלִגְרִי תַעֲזֹב חֻקֵי-שׁוֹסֵר דִּקְטָא
 יְתַחֲוֹן אֲנָא יי אֱלֹהֵיכוֹן : חֻקֵי-שׁוֹסֵר דִּקְטָא
 כִּג וּמַלְל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר : חֻקֵי-שׁוֹסֵר דִּקְטָא
 כִּד מַלְל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְמִימַר חֻקֵי-שׁוֹסֵר דִּקְטָא
 בְּדִרְחָא שְׁבִיעָאָה בְּחֹד לִירְחָא חֻקֵי-שׁוֹסֵר דִּקְטָא
 יְהִי דְבוֹן נִיחָא דִּבְכוֹן יִבְבָּא חֻקֵי-שׁוֹסֵר דִּקְטָא
 מְעַרְע קֹדֶשׁ : כה פֶּל עֵיבִירַת חֻקֵי-שׁוֹסֵר דִּקְטָא
 פִּלְחָן לֹא תַעֲבֹדוּן וְתִקְרְבוּן חֻקֵי-שׁוֹסֵר דִּקְטָא
 בְּאַחַד חֻקֵי-שׁוֹסֵר דִּקְטָא
 לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זְכָרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ :
 כה פֶּר- מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ

אלה חלו נחמתי עיר למי ואלו נמיתה והיינו חן זכרון לחכם * וגם נפסוק השני כמיני חן זכרון שהוא כנגד הנשעני * אלל נפסוק
 שלישי כמי זכרון שהוא כנגד הנשעני * סולין ועמדן * ולרין להזכיר ערד כיום הנשעני :

ובקצרכם שם טס . מולין קל"א ז' וקל"ה ז' : לא חבלה מכות ק"ו ז' . סולין שם : בקצרך שם קל"ז ח' : ורחק שם הל"ח ח' :
 תעזב ז"ק ל"ד ח' . תמונה ו' ח' : בחדש מנלה ל' ז' : שבתון ר"ה י"ח ח' ס"ו ח' כ"ח ז' כ"ט ז' ל"ב ח' ו"ג ח' בל מלאכת ר"ה כ"ה

תולדת אהרון רש"י
 נאמן לשלם שכר ט"ל: (כד זכרון תרועה. זכרון) פסוקי
 זכרונות * ופסוקי שופרות ט (ט"ז), לזכור להם עקידת יצחק
 שקרב תחתיו חיל (ר"ה ט"ז): (כה) והקרבנתם אשה. המוספים
 (והוא מח"כ), וכלן אמר להפך, לפי דרכינו בלות הקודם שהוא כמו וכשיז את הגזילה, נכון הוא כפתור ופרה, למי שגזלו ולוקחו אמר
 הכתוב שם חני ה' דיון ליפרט, ולמי שנקיים העשה להחזירו אמר כלן חני ה' לשלם שכר (ב"ב): (מ) הגם שרין לומר גם פסוקי מלכויות,
 אבל לא מפסוק זה למדו אותו חז"ל, אלא מפסוק (במד' י' י') והיה לכם לזכרון וגו' חני ה' חלקיכם, ורבינו לא נחית להביא כל ההלכות, רק
 מה שנוח לו לפרש פשטי הכתובים, וכלן קשה לו מה זה זכרון תרועה, ולא אמר יום תרועה כמו צפי פנחס, והגם שכבר דרשו בו יום
 תרועה בחול זכרון תרועה בשבת, וז' חסמכתא היא שסמכו חז"ל גזירתם על הכתוב, ואינו שטונו, שהרי במקדש היו חוקטין אפילו בשבת, רק
 גזירת חכמים בגזולין משום שבות, והאמת שגם לומר מלכויות זכרונות שופרות הוא ג"כ חיוצא דרבנן והפסוק רק חסמכתא, אבל נוכל לדחוק
 ולומר ולפרש הכתוב זכרון תרועה שעל ידי שאתם מריעין בשופר של חיל אתם זכרים לפני לטוב, ולזה תקנו חז"ל פסוקי זכרונות ושופרות
 (ג"א), ובספרי דברי דוד כתב שלהזכיר מלכויות זכרונות ושופרות היא חיוצא דאורייתא, ומה שאמרו חז"ל שחכמים תקנום הוא הנוסחא, אבל
 עלם הדבר הוא מן התורה: (מא) כן הוא בגמ', אמר ר' אבהו למה חוקטין בשופר של חיל אמר הקב"ה תקטו לפני בשופר של חיל כדי
 שאזכור לכם עקידת יצחק וכו', אבל צח"כ דרשו פסוק זה לא חזר דרוש זה אלא זה לשונם: זכרון חלו הזכרונות תרועה חלו השופרות עכ"ל,
 מכל מקום זהבחה שעל דרוש זה סמכו דרשתם, שאל"כ היאך ילא להם מחיצת תרועה פסוקי שופרות (רא"ש): (מב) כבר כתב רבינו זאת
 ציוס ח' דפסח, וחזר לכותבו כלן, לפי שהפסוק שבוועת באמלע ושם לא הזכיר הכתוב המוספין כלל אלא קרבנות הלחם שהן למוספין, אל
 שינוי ג"ה חז"ל: זכרון.

אור החיים

בז. יום הכפורים וגו' מקרא קודש וגו'. ק"ג) פי' בלא
 חלמנות קריאתם אותו קודש ובלא עינו שמתענים בו
 הוא יום כפורים מלד עלמו, ומעתה יש שכר למנוח קריאת
 קודש ועינוי בו מלדד ריוח הכפרה ק"ד):
 כת. וכל מלאכה וגו' כי יום כפורים. תחינת טעם זה קטו)
 הוא על דרך מה שאמרו בסוטה דף מ' שאין אומרים

אור בהיר

ק"ג) כל לתרין השינוי שאלל יוה"כ אמר תיבת הוא ואלל מקרא קודש אמר יהיה.
 וקרא קודש כדי שיהיה לנו כפרה שהרי נוספר בלא קריאתה, אלא מנוה צפני ענמה. קטו) פי' מה טעם בשביל שנוספר אסור במלאכה.
 קטו) ואם כן כל שכן הוא, שכביכול עומד כל היום ומכפר עלינו והיאך נניח אותו ונלך למלאכתנו.

תורת משה

דרושים, פירושים וביאורים לחמשה חומשי תורה

תורת משה

ספר ויקרא

מהרב הגדול בענקים
רבינו משה אלשיך זצוק"ל

מהדורה הכוללת
פסוקי התורה על אתר
מראי-מקומות למקראות, ולמדרשי חז"ל
תוכן ענינים ע"פ סדר א"ב
מפתח כללי לכל המקורות הנזכרים בספר
בסוף ספר במדבר

נדפס לראשונה בשנת שני"ג
ועתה יוצא לאור בעריכה חדשה
ע"י חברי מכון לב שמח

מכון "לב שמח", פעיה"ק ירושלים תובב"א
שנת תש"ז

ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתיים שני עשרנים סלת תהיינה חמץ תאפינה בכורים לה' (כג י).

ממושבותיכם של עולם השפל, תביאו לחם תנופה שתיים לאכול בעולם העליון, שיהיה לחם תנופה מונף לה' במחשבת היות כל שש קצוות העולם לה', מבלי יערב שום פניה מהם לצד אחר כי אם לה' לבדו בכל מעשיו. ויהיו שתיים, הם רוח ונפש, שתי עשרונים כמו שכתבנו כי לשתי עשרונים מתייחסות, שיהיו סולת מנוקים מקמח וסובין ומורסן, הם משל אל בחינות ומדות בלתי מובחרות.

ושמא תאמר הלא טוב היה שלא יבוא לעולם כי נוח לו לאדם שלא נברא ולא ישתקע תוך החומר העכור הלו. אל תחוש, כי הלא על ידי שחמץ תאפינה, שתוך חמץ החומר תאפינה הרוח ונפש הרוחנית ויהיו כתוך תגור אש, הלא מזה ימשך יהיו בכורים לה', כי יהיו כחדשות לפני ה' מאשר חידשו וביכדו תורה ומצות לה' שנה שנה.

(טו"ט) והנה באומרו תספרו חמשים יום ואינם אלא ארבעים ותשעה, יראה מרבתינו ז"ל שאומרו חמשים יום נמשך אל אומרו והקרבתם (רש"י פסוק טו ד"ה חמשים). ואפשר ליישב בשים לב כי מחרת השבת השביעית היא ליל חמשים, כי אין השבת נגמר עד ליל שבעות. ואם כן מחרת השבת הוא יום שאחר כל הארבעים ותשעה, באופן שמוכרחים אנו לומר שהוא עד ולא עד בכלל. ולמה, וטוב טוב היה דלשתוק מפסוק זה, שהרי אמר וספרתם לכם וכו' שבע שבתות תמימות למה חזר ואמר עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום. אך כיוון, אל יעלה על רוחך שמה שאמרתי שבע שבתות הוא תמימות שלא יחסרו מהארבעים ותשעה ימים, אך עדיין אפשר שיום האחרון מקצתו ככלו, על דרך ויעש לאביו אבל שבעת ימים (בראשית ג י) שהוא מקצת השביעי ככלו, באופן שיום הארבעים ותשעה יהיה קדש. כי אינו כן, רק שאומרו תמימות הוא מדויק שהוא כולל עד ליל שאחר הארבעים ותשעה. וזהו עד ממחרת השבת השביעית תספרו, ואיזהו יום מחרת השבת שעדיין נספור הוא חמשים יום, לומר שלא חגמר הספירה

לכהן ולשרת את ה', והוא יניף אותם לפני ה' כי ידריכנו לבלתי הניף עשרים וחמשה אברים אלו. רק בדברים שהם לפני ה' לשרתו ולעבדו.

ועשיתם ביום הניפכם את העמר כבש תמים בן שנתו לעלה לה'. ומנחתו שני עשרנים סלת בלולה בשמן אשה לה' ריח ניחח ונסכה יין רביעת ההין (כג י"ג).

ועל יתר האברים הבלתי פועלים הם בעצמם ככבש ההולך בתום, יביא כבש אחד לה', כי גם כל גופו יקדש. וגם שני חלקי חיותו הם נפש ורוח, שכל אחד הוא מאחד מעשר בחינות עליונות כנודע, המשילם לשני עשרונים סלת. כי הסלת לפני הקמח וסובין ומורסן, כנפש ורוח בערך הגוף עם היותם סמוכים. כי יקדיש שני חלקי רוחניותו בלולים בשמן הנשמה שלמעלה מכלן כשמן הטוב על הראש. וגם יתן לה' מושב הגפש הוא הדם בל ירחק לאשר הוא נגד עבודת שמים, וזהו ונסכו יין רביעת ההין לעומת רביעית דם שהנפש יוצאה בו.

74 וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה. עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה' (כג ט"ז).

(טו) ואז וספרתם לכם ממחרת השבת הוא יום ראשון של פסח ששכתו בו מטומאת מצרים. כי מאז יתנו לב לספור ימי הליבון, לרמוז אל מחרת העשרים שנה שעדיהם הוא שיבת מעשים שלו בבית דין של מעלה. מאז צריך יהיו ימיו ספורים חמשים יום לעומת חמשים שנה, עד תשלום ימי שנותיו עד תשלום השבעים שנה. באופן ששבע שבתות שנותיו תמימות תהיינה מן החטא. (טו) עד ממחרת השבת השביעית, הוא מחרת השבעים שנה שהוא מחרת שביתה מהעולם הזה, עד סוף הזמן ההוא תהיה ספירת הימים בל ימוט יום אחד מהם מעבוד בו את ה'. ואז והקרבתם מנחה חדשה לה' היא כל כללות תורה ומעשים טובים מנחה לה', מאשר חידש בעולם הזה.

10

אלא במה שמונח לפנינו, ואם כן היה לו לומר ביום ההוא, אך הוא שקגה הויה וקיום. על דרך אומרם ז"ל (זוהר ויחי רכא ב) על ויקרבו כו' (בראשית מט כז) כי ימים שנעשו בהם מצותם הם חיים וקיימים. ומה גם יום מתן תורה שלא נהיה כמוהו כנודע, שודאי שלא חלף עבר כי אם קנה עצם קדושה רוחנית קיימת. ואם כן כדאי הוא לקבוע עליו יום חג ה'. אך אמר אלהים אם אומר להם בחדש השלישי בששה לחדש שנתתי לכם התורה חג לה', הלא יתחמץ לבב ישראל באומרם איך נשמח ונחוג את חג ה', אחר שעד המלך במסכו נהפך לאבל מחולנו ושמחה לתוגה נהפכה בכל הרעה אשר נהייתה על תבנית שור אוכל עשב. אך אין ספק כי הוא יתברך תשובתו בצדו, כי יאמר מה לעשות עוד ולא עשיתי לכם. הלא מאנשים עשיתי אתכם עד הייתם כאלהים, כי השמע עם קול אלהים ככם מדבר מתוך האש, כי הלא כטומאת הנדה היתה בכם כמו שאמרו ז"ל (שבת פב א) שעבודה זרה מטמאה במשא כנדה, ועל ידי דם פסח ומילה העברתי העביר טומאתכם. ולמען הלבין אתכם כימי ליבון אשה דוה המתקדשת מטומאתה, עשיתי לכם שבעה שבתות לעומת שבעה נקיים, עד הטהרתם מכל חלאת שיורי זוהמא, עד עלייתם למעלה ממלאכי השרת, שהנחתו אותם מהיות לי מרכבה והשריתי שכינתי עליכם, כמאמרנו על פסוק (דברים לג ב) ואתא מרבבות קדש ולא אמר ברבבות, והוא ענין אני אמרתי אלהים אתם (תהילים פב ו). הגה בזמן מועט העליתי אתכם מתוך טומאה רצוצה עד גדר עליון ממלאכי השרת. כמו שכתבנו במקומו, שבהיותם נגד ההר לפני האלהים היו בימים ההם מראש חודש סיון מתלבנים ומזדככים עד כלי די. שהוא ענין מאמרינו על מאמר המגיד אלו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו, כי הלא יראו דברים תפלים מבלי מלח, כי מה בצע קרבנות לפני הר סיני אם לא לתת לנו את התורה. אך הוא כי קרבת אלהים לפנינו בהר סיני זיככתנו עד היות כאלהים להנבא פנים בפנים כלנו בהקיץ ולראות מה שאין עין יכולה לראות, זה היה די לנו.

כלל הדברים כי הפלגת הגדולה אשר עשה אלהים לנו ביום ההוא לא ישערנה שכל אדם,

עד תום הארבעים ותשעה יום לגמרי. וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (רש"י פסוק טז) שממשיכין חמשים יום אל אומרו והקרבתם וכו', אין נראה להם דוחק אומרו חמשים יום שהוא כאומרו יום חמשים. כך לדרכנו, ונרויח יישוב שאר דוחקים.

7 והנה ראיתי שואלין מה זה היה שבחג השבועות לא נאמר בתורה על שום מה, כאשר נאמר בשאר מועדים, ובתפלות המועד סדרו בהן קדמונינו יום מתן תורתנו, ולמה לא נזכר טעם זה בתורה.

ואחשבה בשום לב אל הזכיר פרטי הקרבנות בו (פסוקים יח, יט), מה שאין כן בשאר מועדים. וגם למה קרא למנחתו מנחה חדשה, כי גם מנחת העומר היתה חדשה וקודם לזו ולא קראה חדשה. וגם אומרו ממושבותיכם שיראה לבלי צורך, כי גם שאמרו רבותינו ז"ל (מנחות פד א) שאין באין מחוצה לארץ למה לא אמר מארצכם. ורמז אל היות שני לחם ולא מספר אחר, ושהיה סולת מנופה בשלש עשרה נפה, ושהיה חמץ הפך שאר מנחות. וענין אומרו בכורים לה', והיות על הלחם שבעה כבשים ופר אחד ואילים שנים עולה מלבד המוספין. ומה נשתנו אלו שעם הלחם מאשר במוספין האמורים פרשת פנחס (במדבר כח כז), ששם בקר שנים ואיל אחד. ועוד אומרו (פסוק כא) וקראתם בעצם כו', מה ענין אומרו בעצם זולת הקודם. ועוד אומרו (שם) מקרא קדש, אם הכונה היא וקראתם מקרא קדש אם כן אומרו יהיה לכם חסר מהכתוב מה יהיה, ואם שעור הכתוב הוא מקרא קדש יהיה לכם, חסר מה יקראו בעצם היום הזה. וכן מה ענין אומרו פה (פסוק כב) ובקצרכם כו' זולת מה שלמעלה.

אמנם אין ספק שלא יבצר שהוא יום מתן תורה שגדול כבודו, עד שביום ההוא קנה העולם קדושה והארה שאין כמוה בעולם. עד גדר אומרם ז"ל (שבת פח א) שאומרו (בראשית א לא) ויהי ערב ויהי בקר יום הששי שהוא גמר הבריאה, שאומרו יום הששי בה"א הידיעה הוא לומר שכל העולם שנברא תלוי ביום הששי של מתן תורה. והיום ההוא הוא קיים לעד, כמו שכתבנו על פסוק (שמות יט א) ביום הזה באו מדבר סיני, שאין מלת זה נאמרת

15/07/2018

11

הראשונים אנכי ולא יהיה לך שנתתי לכם מפי.
 וזה יאמר, השני עשרונים שהיה לכם להיות
 סולת בשנים עשר שבטיכם חשובות על השאר,
 הכנסתם בה ואפיתם אותם חמץ, אותם שהיו
 בכורים ראשונים לכל שהיו לה' שנתן להם ה'
 בידו, שהוא כי אשר מצוה הוא יתברך לעשות,
 אומר אותו באופן תהיה סדר ענין מצותו רומז
 ענין זה כמדובר.

L

והקרבתם על הלחם שבעת כבשים תמימים
 בני שנה ופר בן בקר אחד ואילים שנים יהיו
 עליה לה' ומנחתם ונסמיהם אשה ריח ניחח
 לה' (בג יח).

על כן למען תבינו ותשכילו איך נצולתם
 בעשותכם הרעה הגדולה ההיא, הולך ורומז
 בצווי איך ריחם עליהם למען יכירו כי טוב ה',
 והוא עשה את שלו והם לא עשו הראוי להם,
 ועם כל זה ישוב ריחם כרוב רחמיו. והוא,
 כי מלבד קרבן מוסף אשר לא נזכר פה כי
 אם בחומש הפקודים (במדבר כח כז), שהוא
 שבעה כבשים ופרים שנים ואיל אחד, מזכיר
 עתה אותם שבאים על הלחם שהוא לחמה של
 תורה, שהוא חרוש ענין היום על דבר יום
 מתן תורה. אמר והקרבתם על הלחם שבעה
 כבשים תמימים בני שנה ופר בן בקר אחד
 (ואיל אחד) [ואילים שנים]. לרמז מאמרם ז"ל
 (שמות רבה מד ז) שאמר משה להקב"ה, רבון
 העולמים הלא על סדום אמרת לא אשחית
 בעבור העשרה והרי פה אני ואהרן וארבעת
 בניו ויהושע, אמר לו הקב"ה אתם שבעה היכן
 הם השלשה, אמר לו זכור לאברהם ליצחק
 ולישראל הרי עשרה. זה ירמז פה לרמז מה
 שעל ידם הקרבתי אתכם לבלתי השחיתכם, הוא
 שבעה כבשים הם השבעה שפרט לו משה;
 ועוד השלשה אבות: פר אחד הוא אברהם כר"א
 (בראשית יח ז) ואל הבקר רץ אברהם ויקח בן
 בקר, וגם נקרא אחד כמה דאת אמר (יחזקאל לג
 כד) אחד היה אברהם; ואילים שנים הוא אילו
 של יצחק, וגם יעקב שנקרא שה שהוא איל, הרי
 שלשה תשלום העשרה יהיו עולה לה'. כי אלו
 הם שעלו לרצון לה' להשיב חמתו. ומנחתם
 ונסמיהם שהקריבו כל ימיהם כלם עלו לרצון
 לפני ה' יתברך.

כי בהגיע אל הגדר ההוא צאת תקלה בעון
 העגל הוא פליאה. ואם כן ודאי כי לה' הגדולה
 על כל אשר עשה לזכינו לבלתי נחטא, ולנו
 בושת הפנים שלא שוה לנו וחטאנו. על כן
 אמר הוא יתברך, איני עושה עיקר לפרש טעם
 החג הלז רק על מה שטהרתי אתכם ממדרגה
 אל מדרגה, עד היותכם יותר ממלאכים רואים
 ונאותים לקבל התורה ולהיות קדושים. כי על
 כן יום שנגמר זיכוככם עד גדר עצום ורב
 תחוגו בו. וזהו אומרו כי תבואו כו' וקצרתם
 כו'. והוא ענין שהזכרנו מספר הזוהר (אמור צו
 ב) כי במצרים היו עובדי עבודה זרה נאותים
 טמאים כטומאת הנדה. ואפילו בגדר בהמה
 שאינה מקבלת טומאה לא הייתם כנודע כי
 בעלי חיים אין מקבלים טומאה, עד עבור יום
 ראשון של פסח. ומיום שני שהם ימי ליבון
 הייתם כבהמה אוכלת שעורים, על כן מנחתכם
 עומר שעורים. ועד היום הוא אפילו לחם
 וקלי וקרמל לא תאכלו, כי עד היום הוא
 אפילו כבהמה לא הייתם. אך זמרתם לכם
 שבע שבתות ליבון להתלכן ולעלות אל גדר
 אדם, כי אז נתחדשתם כבריה חדשה. וזכר
 לדבר והקרבתם מנחה חדשה לה', לרמז כי
 אז נתחדשתם להיות לה'. ומטושבות שלכם
 תביאו לחם תנופה, לרמז שכל כך נזדככתם
 שממושבותיכם בארץ הלזו הבאתם בזכותכם
 לחמה של תורה מן השמים שהוא לחם תנופה,
 שהתנופה כוללת שש רוחות העולם, שהתורה
 כוללת הכל כי בה נבראו. שתיים כנגד תורה
 שבכתב ותורה שבעל פה, כי שתיהן נאמרו אז
 כנודע. במקום ששני עשרונים שהם שתי דברות
 אנכי ולא יהיה לך, שכל אחד הוא עשרון של
 עשרת הדברות. במקום שסולת תהיינה חשובות
 על השאר, אדרבה מנופים בשנים עשרה נפה
 הוא בשנים עשר שבטים, שיהיה לכולן כסולת
 נקיה כי את שתיהן שמעו מפי הגבורה בפירוש.
 מה שאין כן השאר אדרבא חמץ תאפינה, שבם
 הנחתם שאור שבעיטה וחמצתם אותם. והוא
 מאמרם ז"ל (שמות רבה מב ת) משל למלך
 ששייך אשה ונתן לה בידו שני תכשיטיין
 ושלח לה על ידי שליח שמנה אחרים, והיא
 אבדה השנים שנתן לה בידו, וכעוס ויאמר
 וכי לא היה לך לאבד אלא השנים שנתתי לך
 בידו. כך אמר הקב"ה לא עברתם אלא השנים

12

וְהִנֵּה-אֱלֹהַ מִצְפּוֹן וּמַיִם וְאֵלֶּה מֵאֲרֶץ סִינַיִם:
 י רָנּוּ שָׁמַיִם וְגִילֵי אֲרֶץ יִפְצְחוּ (וּפְצְחוּ קרי)
 הָרִים רִנְּהוּ פִּי-נַחֲם יְהוָה עִמּוֹ וְעֵנּוּ יְרַחֵם: ס
 ← י וְתֹאמַר צִיּוֹן עֲזַבְנִי יְהוָה וְאֲדֹנָי שְׁכַחְנִי:
 טו הִתְשַׁכַּח אִשָּׁה עוֹלָה מֵרַחֵם בֶּן-בְּטָנָה גַם-
 אֱלֹהַ תִּשְׁכַּחְנָה וְאַנְכִי לֹא אֲשַׁכַּח: טז הֵן עַל-
 כַּפָּיִם חִקְתִּיךָ חוֹמֹתֶיךָ נִגְדִי תָמִיד: יז מְהֵרָה
 בָּנֶה מְהֵרָסֶיךָ וּמְחַרְבֶיךָ מִמֶּנּוּ יֵצְאוּ: יח שְׂאֵי-
 סָבִיב עֵינֶיךָ וּרְאֵי כָּל־ם נִקְבְּצוּ בְּאוֹ-לֶךְ חֵי-אֲנִי
 נְאֻם-יְהוָה כִּי כָּל־ם בְּעָדֵי תִלְבְּשִׁי וְתִקְשְׁרִים
 כַּפְּלָה: יט כִּי חֲרַבְתִּיךָ וְשִׁמְמַתִּיךָ וְאֲרֶץ

דרומא: יג שִׁבְחוּ שְׁמַיָא וּבוֹעֵי אֲרָעָא
 וְדַצּוּ טוּרְיָא תּוֹשְׁבֵתְתָא אַרְי עֲתִיד יי
 לְנַחֲמָא עֲמִיה וְעַל עֲנֻתְנֹהוּ יְרַחֵם:
 יז וְאָמַרְת צִיּוֹן סְלִיק שְׁכִינְתָּה יי מִנִּי וְיִי
 רַחֲמֵי: טו הֵאֱפֹשֶׁר דְּתַנְשִׁי אֲתָמָא בְּרָה
 מִלְרַחֲמָא עַל בְּרַ מַעְרָא מְתִיבָא כְּנִשְׁתָּא
 דִּי שְׂרָאֵל וְאָמַרְת אִם לִית קְדַמּוּהִי
 אֲתַנְשִׁאָה דְלִמָּא לֹא מְתַנְשִׁי לִי ית
 דְעֲבָדִית עֲגַל דְדִהַב אָמַר לָה גְבִיָא אָף
 אֲלִין אֲתַנְשִׁין מְתִיבָא וְאָמַרְתָּ לִּיה אִם
 אִית קְדַמּוּהִי אֲתַנְשִׁאָה דְלִמָּא מְתַנְשִׁי לִי
 ית דְאָמַרְתִּי בְּסִינֵי נַעֲבַד וְנִקְפַל מִיִּתִּיב
 וְאָמַר לָה מִימְרֵי לֹא יְרַחֲמֵינִי: טז וְהָא
 פְּרַעַל יִדִין אֲתָ צִיּוֹרָא קְדָמֵי שׁוּרְךָ
 לְקַבְּלֵי תְדִירָא: יז יִחוּזוּ בְּגִיבֵי חֲרַבְתֶּיךָ
 מִפְּרָדָּה וּמְחַרְבָּה מִנִּיךָ יִגְלוּ: יח וְקוֹפֵי
 דִּירְשָׁלַם סְחוּר סְחוּר צִיּוֹרָא וְחֹזָא כָּל בְּנֵי
 עַם גְּלוּתֶיךָ מִתְכַּנְּשִׁין וְאֲתָן לְגִוְיָךְ קִנִּים
 אֲנָא אָמַר יי אַרְי כּוֹלְהוֹן לִיךְ כְּלָבוּשׁ
 דִּיקָד וְעוֹבְדֵיהוֹן בְּגוֹיךָ פְּקִישׁוּס פְּלָתָא:
 יט אַרְי חֲרַבְתֶּיךָ וְצַדִּיקוֹתֶיךָ וְאַרְע

מסורה (טו) ותשכח אה עולה. התשכח בתולה עריה: אשכח. ב' וס' ואנכי לא אשכח. אם אשכח ירושלים: (יח) שאי. ה' וס' קומי שאי את הנער. ויקרא אל גיחתי. שאי סביב עיניך. ותקשרים ככלה. שאי עיניך על שפיים. יען שכחת אתי. גם את שאי כלמטק. קמי רני כלילה י"ב פסוקים דמיין מן ג' ג' מלן קוממא ותליתא לא נסיב ו' וס' ואך את דמכס לגמשתיכם אדרוש מיד ומיד מיר. ולקחו מן הדם ונתנו על ועל על: כל אשר יגע בבשרה יקוּש ואשר אשר. או ישוב ורוצח ואו או. ונני עני בי נגר ה' את ואת את. ויאמר אלהים עד ה' בכס

מחר"י קרא

(יג) רָנּוּ שָׁמַיִם וְגִילֵי אֲרֶץ וּפְצְחוּ הָרִים רִנְּהוּ וְגו':
 (יד) וְתֹאמַר צִיּוֹן עֲזַבְנִי ה': צִיּוֹן אוֹמַרְת עֲזַבְנִי ה':
 (טו) הִתְשַׁכַּח אִשָּׁה עוֹלָה. עוֹלָל שְׁלָה: מֵרַחֵם. מֵלֻרְחַם בֶּן
 בְּטָנָה: גַּם אֱלֹהַ תִּשְׁכַּחְנָה. אִפִּי אִם דְּבָרִים הִלְלוּ תִשְׁכַּחְנָה
 לַפְעָמִים. אֲנִכִּי לֹא אֲשַׁכַּח. וּמִפְרֵשׁ הוֹלֵךְ. וּמִפְנֵי מָה אִי אִיפְשֶׁר
 שֶׁאֲשַׁכַּח: (טז) הֵן עַל כַּפָּיִם חִקְתִּיךָ. אִילוּ עַל אַחַד מֵאַבְרֵי
 שְׁפָעִמִים מְגוֹלָה וּפְעָמִים מְכוּסָה הִיא אִיפְשֶׁר שֶׁאֲשַׁכַּח. אֲבָל מֵאַחַר
 שֶׁחִקְתִּיךָ עַל כַּפֵּי: חוֹמוֹתֶיךָ נִגְדִי תָמִיד. שְׁעַל חוֹמוֹתֶיךָ הִפְקַדְתִּי
 שׁוֹמְרִים כָּל הַיּוֹם וְגו'. שְׁצוּיֹתִים אֵל תַּתְּנוּ דְמֵי לוֹ. עַד אֲכַוֵּן עַד
 אֲשִׁים אֶת יְרוּשָׁלַם תְּהִלָּה בְּאַרְץ. וְאִפִּי אִם הִיתָה שְׁכַחָה מִצוּיָה לִפְנֵי.
 הֵם מוֹכִירִים אוֹתִי וּמִתְפַּלְלִים לִפְנֵי תְמִיד. אֲתָה תְקוּם תְּרַחֲםֵךְ צִיּוֹן.
 וְצִיּוֹן אוֹמַרְת עֲזַבְנִי וּשְׁכַחְנִי: (יז) מְהֵרָה בָּנֶה. (מֵהַר דְּבָרִים). שִׁיחֵי
 כָּל הַגְּלוּיֹת מִתְקַבְּצוֹת וּבָאוֹת לְצִיּוֹן: וּמְהֵרָסֶיךָ וּמְחַרְבֶיךָ. שְׁהִיו
 דָּרִים בָּה עַד עַכְשָׁיו: מִמֶּנּוּ יֵצְאוּ. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שְׁבִיךְ נִכְנָסִין:

רש"י

ממקן אוחס עכשיו ומסילוחי ירומון יתקנו קילקול
 הדרכים ויגזיה אוחס כמשפט צחלוקי אצנים ועפר:
 (יג) מארץ סיני. מארע דרומא: (יג) כי נחם ה'.
 את עמו: (יד) ותאמר ציון. היא היטה סגורה
 ששכחתי: (טו) התשכח אשה עולה. עולל שלה:
 מרחם בן בטנה. מלרחם על בן בטנה: גם אלה
 תשכחנה. אפילו את אלה תשכחנה אנכי לא אשכח:
 (טז) על כפיים. על כפי רואה אני כאלו את חקוקה
 על כפי לראותך ולוכךך ממיד, ד"א על כפיים מעל
 ענני כבוד כמו (לויג לב) על כפיים כסה אור: (יז) מחרו

ושמא תאמר שתמלא ממחרסוך ומחרביך. ת"ל ורחקו מבלעייך:

מצודת ציון

(יב) סיני. נקרא כן על שם היושבים שמה כמ"ש ואת הערקי ואת הסיני
 ובראשית י"א (יג) וגילי. ענין שמחה: ופצחו. ענין פתחון פה בהרמת קול
 וכן פצחי רנה וצהלי (לקמן נ"ד) (טו) עולה. ענינו ולד דך כמו מפי
 עוללים ויונקים (תהלים ח') (טז) כפיים. כף היד: חקתריך. מלשון חקיקה:
 (יח) בערי. ענין תכשיט יפה:

מצודת דוד

השוה ולמערב לזה קרא פאת המזרח רחוק: ומים. מפאת
 המערב: מארץ סיני. הוא פאת הדרום כן ת"י: (יג) רנו
 שמים וכי. הוא ענין מליצה ור"ל הרבה שמחה יהיה
 בעולם: (יד) ותאמר ציון. הנה ציון תחשוב לומר ה' עזב
 אותי ושכח בי: (טו) התשכח. כאומר הנה לא כן הוא כי
 האם תשכח אשה עולה וכי תקשה לבה מלרחם בן בטנה: גם אלה תשכחנה. אף אם יתכן בשום פעם שתשכחנה גם אלה
 אולם אנכי לא אשכח: (טז) חקתריך. זכור אתם לפני כאלו חקתריך על כפי: נגדי תמיד. לזכור בהם לכונגם: (יז) מחרו

כי לא אוכל לשכחך, כי. (טז) הן על כפים חקתיך אנכי חקותי את שמך על כפי ידי אשר מדי אשתמש בידי אזכור את שמך (והנמשל שכל פעולתיו ומעשיו הם אמצעים מובילים אל התכלית הגדולה שהיא התשועה המובטחת), וגם את חומתיך (חקתי) נגדי תמיד, הם חקוקים נגד פני לאות ולטוטפות, ולא לכד עתה רק תמיד, ר"ל מה שחקתי אותך על כפים, ואת חומתיך נגד פני זה היה תמיד מעת הגלות עד עתה. ומה שעזבתי אותך עגונה אלמנה זה ימים רבים, לא היה זה מחמת שכתה, ולא אני אשם בדבר, רק בניך בעצמם הם סבבו זאת, כי אם. (יז) מהרו בניך, אם היו בניך ממהרים לשוב בתשובה אז מהרביך ומחריביך ממך יצאו כבר היו יוצאים אויביך אשר הרסו אותך ממך זה מימים רבים, אם היו בניך רוצים, ואם מהרו לשוב מחטאתיהם. - אבל העבר אין. עתה. (יח) שאי נא סביב עיניך, אל תביטי אל צד אחר רק סביב סביב כי בא הקיבוץ פתאום מארבע רוחות השמים, וראי איך כלם נקבצו באו לך והם שני דברים מפליאים, א] הקיבוץ מן הפיזור הגדול, וזה כולם נקבצו. ב] שיבתם לירושלים מן מרחק רב כזה וזה באו לך. אבל אל תדאגי לאמר והלא בית אלמנותי קטן וצר ואיך יכיל הכנים הרבים האלה, גם מזה אל תדאגי, חי אני נאום ה' כי כלם כעדי תלכשי ימליץ התמלאות המקום החרב מיושבים כאילו הארץ תתלבש בלבוש שהיא יושביה המכסים אותה, כמ"ש לבשו כרים הצאן, כי המקום השמם הוא ערום וחשוף שות, ועת יתישב יתלבש ויתעטף לכסות מערומו, אמנם עת שאחר כבר התלבש ממלבושיו והוא אחר שכבר התישב המקום באו עליו עוד יושבים נכבדים שרים וחכמים, ימליץ שהמקום ילביש עוד עדי על מלבושיו, כי אלה יעדו את מלבושיו הקודמים. ואמר שכולם תלכשי כעדי כי כולם יהיו לה לכבוד ולתפארת, וגם תקשרים ככלה, כמו שהכלה שומרת קשוריה שהוא העדי שנתן לה החתן על ידה לשם קדושין בל יאבדו ממנה, כי הם אות הקישור בינו ובינה, כן תקשרי אותם עליך בקשר אמיץ לבל יצאו עוד ממך שנית, כי הם אות האירוסין בינך ובין אלהים, אשר על ידם ארס אותך באמונה: (יט) כי חרבתוך, ואל תחשובי כי ביתך צר ומקומך קטן מהכיל כל היושבים הרבים האלה, כי (תלכשי בם) את חרבתוך שכל מקומות החרבות והשממות

באור המלות

מה שה' היה השוכח ה' אשר אין שכחה לפניו: (טו) עולה, פרי בטנה. העולל הוא אחר היונק, מעולל עד יונק (ש"א ט"ו ג'): ופרי בטן נקרא אחר הלידה. אשר מנע ממך פרי בטן, (יח) ותקשרים, עיין מ"ש בפ"י ירמיה (ב' ל"ב): (יט) חרבתוך, ושממתך, החרבות הם הערים. והשממות, כל הארץ כשנרדפו יחד (יחז' כ"ט י"ב. למד ז') והריסה

ל: (יב) הנה אלה, פה מתחיל ענין חדש. רוצה לצייר כי קיבוץ גלויות יוקדם לבנין ציון, וכי בעת שתקבץ הגולה מארבע רוחות עוד תהיה ירושלים שממה, וצייר זה בציור נפלא מאד, מצייר בצד אחד, איך כל הגלויות מתקבצות מארבע פנות העולם, וכל העולם וכל הטבע, שמים וארץ והרים רוננים ושמחים ומספרים החידוש הזה הנפלא, בצד אחר מציין את ציון איך היא יושבת בעת הזאת כאשר אלמנה גלמודה מתכסית בצעיף אלמנותה ומתאבלת כי בעלה עזבה ושכח בה, וכי ציון אינה יודעת מכל השמחה אשר התפשטה בכל העולם מאומה, עד שפתאום תשא עיניה ותראה את הישועה. יאמר, ראה נא, הנה אלה גולי המזרח מרחוק יבאו (כי עשרת השבטים שגלו למזרח גלו למקום רחוק כנ"ל מ"ג ה'), ואלה גולים צפון ומערב, באים, מצפון ומים. ואלה גולי זרע, באים מארץ סינים, ראה נא כל הגולה מתקבצת, השמחה התפשטה על כל הטבע, עד כי. (יג) רנו שמים וגם גילי ארץ ואף ההרים הפרטים כבר פצחו רנה כי הגיעה הבשורה עד יושבי ההרים לאמר, כי נחם ה' עמו וכי ראה ענים ורחם עליהם. הכל רוננים, רק לבד. (יד) ותאמר ציון, ציון עזן אומרת עזבני ה' ציון אינה יודעת מכל זה, ומתאבלת בעת ההיא לאמר, איך עזבני ה', ולא לבד שעזבני מלפני החטא, כי גם נדמה לי כאילו ה' שכחני ואינו זוכר בי עוד. (כי העזיבה תהיה מפני החטא, ואז עזן זוכר בהנעזב אבל השכחה היא מפני המיאוס ואז לא יזכור בו עוד כלל): (טו) ותשכח, גם זה מדברי ציון, ציון אומרת וכי תשכח אשה את עולתה, וגם אם יצוייר כי תשכח את עולה הגדול שאין צריך אליה עוד ותשכח את האהבה אם עזבה אותה, אבל היצוייר כי תשכח אשה מרחם בן בטנה בן בטנה הוא היונק שדי אמו, אשר הוא מלבד האהבה יעורר גם רחמים כי הוא צריך לאמו, ואם תשכח את האהבה הכי תשכח את הרחמים מלרחם על בן בטנה הקטן, ואתה ה' אם שכתת את אהבתך איך שכתת מלרחם, באשר אני נעזב ובאין סומך בלעך. כן תאמר ציון - הבעל אשר הרחיק נדוד יתראה עתה אל האלמנה המתאבלת, אומר אליה - דעי כי גם לו יצוייר כי אלה תשכחנה, גם אם שתי הנשים אלה שהזכרת, שהם האשה ש"ל עולל גדול והאשה ש"ל יונק אם גם אלה שתיהן תשכחנה לדיהם, בכל זאת אנכי לא אשכחך.

אוצר החכמה

ה' וה' שכחני. כבר בארתי בפ"י התורה פעמים רבות, כי דרך השפה העברית להקדים תמיד הנשוא אל הנושא, ובעת שמקדים הנושא אל הנשוא, בא להראות איזה חידוש בהנשוא, לכן פה בהעזיבה הקדים הנשוא שעקר החידוש הוא מה שעזבה, לא מה שעזבה ה'. אבל בהשכיחה הקדים השם אל הפעל, כי פה עקר החידוש

שאלות ותשובות בית הלוי

חלק שני

יבאר חידושי הלכות, וביאורים לכמה סוגיות אשר חנן ה' אותי. הצעיר
לבית הלוי. יוסף דובער בהרב מוה' יצחק זאב הלוי שי'. בן ונכד
הגאון הגדול בדורו מוה' חיים זצוק"ל אב"ד דק"ק וולאזין זיע"א:

דרשות בית הלוי

ווארשא

ברפוס ר' חיים בר' אלקנה קעלמער מג"ל ג"י
שנת תרל"ד לפ"ק

ועתה יו"ל מחדש במהדורה מפוארת, בסדר חדש ומונה

בני ברק
שנת תשס"ז לפ"ק

הננו ועלינו כו'. וזהו שאמר הכתוב [דברים א'] וישמע ה' את קול דבריכם ויקצוף דהקצף הי' רק על הקול לחודא במה שדברו דברים שלא כהוגן. וזהו שדקדק במדרש ואמר יש קול יוצא לרעה. דהקול הי' מגונה והמעשה בודאי לא יעשו. ומש"ה הענישם מדה כנגד מדה וזה שאמר הכתוב ויקצוף וישבע לאמר אם יראה כו' דעיקר העונש שלהם הוא במה שאמר להם השבועה דאם יראה איש וכשם שהם דברו שלא כהוגן כן בא העונש להם במה שאמר להם שבועה זו לצערם ולהקניטם ומדוקדק היטב תיבת לאמר הבא בפסוק. וזהו שאמר המדרש להם הוא קיצפון דהם אינם יודעים הכוונה רק שומעים השבועה הוא קיצפון אבל לי אינו קיצפון אשר נשבעתי באפי וחזור אני כי דכמו דחטאם הוא קל משום דממלכי ולא עבדי כן גם אנכי אחזור בי מהשבועה והוא ממש מדה כנגד מדה. וכמו דמסקינן במס' סנהדרין [ק"י:] דדור המדבר עתידין (לחזור) [לבוא לעולם הבא]:

דרוש י

במס' ברכות דף ל"ב [ע"ב] ותאמר ציון עזבני ה' וה' → שכחני [ישעיה מ"ט] אמר ר"ל אמרה כנסי' לפני הקב"ה רבש"ע אדם נושא אשה על אשתו זוכר מעשה ראשונה ואתה עזבתני ושכחתני. אמר לה הקב"ה כו' התשכח אשה עולה כו' אמרה לפניו רבש"ע הואיל ואין שכתה לפניך שמא לא תשכח לי מעשה עגל אמר לה גם אלה תשכחנה א"ל רבש"ע הואיל ויש שכחה לפני כסא כבודך שמא תשכח לי מעשה סיני אמר לה ואנכי לא אשכחך והיינו דאר"א מאי דכתיב [שם] גם אלה תשכחנה זה מעשה עגל ואנכי לא אשכחך זה מעשה סיני. ויש להבין מה תלוי זה בזה וכשהבטיח לה ששוכח מעשה עגל פחדה שישכח לה מעשה סיני והוצרך להבטיחה שלא ישכחה ומאי שייך זה לזה:

ונבאר המשך הפסוקים בפרשה כי תשא [פ' ל"ב] וישב משה אל ה' ויאמר אנא חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו להם אלקי זהב ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת ויאמר ה' אל משה מי אשר חטא לי כו' ועתה לך נחה את העם כו' וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם ויגוף ה' את העם על אשר עשו את העגל. ואמרנו לבאר המשך הכתובים. ובמדרש רבה

וה"ל למכתב וישבע אם יראה כו' רק הענין דכשנתבונן בחטא מרגלים לא מצינו בו שום חטא בפועל חוץ מן המרגלים עצמם שהם הוציאו דיבת הארץ לפני ישראל והם קבלו עונשם תיכף שמתו במגפה. אבל כלל ישראל לא נמצא בהם חטא בפועל כלל דבעגל ובשיטים חטאו בפועל אבל במרגלים לא עשו שום דבר רק מה שהאמינו למרגלים ואמרו נתנה ראש ונשובה מצרים ואח"כ כתיב ג"כ ויאמרו כל העדה לרגום אותם באבנים והרי לבסוף לא עשו כלל את אשר דברו וכל חטאם הי' בדיבור פה שאמרו שיעשו וישובו מצרים. והנה במס' סנהדרין דף ס"א [ע"ב] איתא דמסית שאמר אלך ואעבוד פטור דמימלך ולא עבד. ובזה יש לפרש הכתוב פ' נח [בראשית י"א] גבי דור הפלגה ויאמר ה' הן עם אחד ושפה אחת לכולם וזה החילם לעשות ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות הבה נרדה ונבלה שם שפתם. ויש להבין אמרו וזה החילם לעשות והמשך הכתוב. רק דבא להגדיל חטאם. דבמס' סנהדרין דף ק"ט [ע"א] איתא תני ר' נתן אומר כולם לשם ע"ז נתכוונו כתיב הכא ונעשה לנו שם וכתוב התם ושם אלהים אחרים לא תזכירו הרי דחטאם הי' דרצו לבנות מגדל ולהעמיד עליו ע"ז. והנה במס' סנהדרין דף (ס"א) [ס:] איתא דהשוחט את הבהמה ע"מ לזרוק דמה לעכור"ם דס"ל לר"ל דהבהמה מותרת דלא נעשית בשחיטה זו תקרובת ע"ז כיון דלא נתכוין לעבוד הע"ז במעשה השחיטה עצמה ומ"מ מודה ר"ל דהשוחט בסייף מידי דהוי אמשתחויה להר דהר מותר ועובדו בסייף וכתבו התוס' בחולין [לט. ד"ה ריש לקיש] דלר"ל דאמר דהבהמה מותרת וס"ל בע"כ דאינה עבודה וא"כ הא דנהרג בע"כ הוא משום אמירתו שאמר שיזרוק דמה ואמאי נימא דמימלך ולא עבד וכמו דאמרין גבי מסית ותיצו כיון דעשה מעשה והכנה לזה ששחט ע"מ לזרוק בודאי לא מימלך. הרי דעל דיבור גרידא יש עדיין מקום לומר דמימלך ולא עבד אבל אם עשה מעשה והכנה למחשבתו בודאי לא מימלך ויגמור בודאי מחשבתו. וזהו שבא הכתוב בדור הפלגה להגדיל חטאם כיון דכבר עשו מעשה והתחילו לבנות המגדל הרי אין ספק שיגמרו כל מחשבתם. וזהו שאמר הכתוב וזה החילם לעשות ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות כיון דכבר עשו בודאי יעשו כל אשר חמה חושבין ומש"ה נרדה ונבלה שם שפתם:

ועכ"פ בדיבור גרידא י"ל דממלך וכיון דבמרגלים לא הי' רק דיבור הרי י"ל דממלך והרי באמת תזינן דאח"כ לא עשו שום דבר ממה שאמרו וחזרו בהם ואמרו

דהמשתחוה לכו"ם וזובח או אומר אלי אתה חייב מיתת ב"ד. והראשונה שהוא העשי' הוא רק במלקות דל"ת דלא תעשה לך פסל. ויש עוד מקום לומר דמש"ה חשב אלו ארבעה עבירות משום דאיתא במס' יומא (דף פ"ו:): דבציבור אם עבר עבירה פעם ראשונה ושני' ושלישית מוחלין לו רביעית אין מוחלין לו שנאמר כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו ומש"ה אמר לו שעברו ארבעה עבירות וע"כ הניחה לי ויחר אפי בהם כו' ויחל משה כו'. ואח"כ כשחזר משה שנית להתפלל עליהם אמר אנא חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו להם אלהי זהב ועתה אם תשא כו' ויגוף ה' את העם על אשר עשו את העגל כו'. הרי דהפס ל' בתפלתו רק חטא אחד והוא העשי' והוא הקל שבהם ומדוע הניח השלשה חטאים החמורים ולא ביקש עליהם כלל. ועיי' במס' יומא (דף פ"ו:): דפליגי תנאי דר' יהודה בן בבא ס"ל דכל המתוודה צריך לפרט החטא בתפלתו שנאמר אנא חטא העם הזה ויעשו להם אלהי זהב. ור' עקיבא ^{אומר} אשרי נשוי פשע כסוי חטאה אלא מהו שאמר משה ויעשו להם אלהי זהב כדר' ינאי דאמר ר' ינאי אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע כסף וזהב שהשפעת להם לישראל עד שאמרו די גרם להם שעשו אלהי זהב. וא"כ לר"ע ניחא שפיר דלא הוצרך לפרש בהתפלה השתחוו' וזכיחה אבל לר' יהודה בן בבא קשה. רק הענין דהנה עיקר גדול החטא הוא ההתחלה דאח"כ עבירה גוררת עבירה ומן הקל יבא האדם אל החמור וכמאמר הכתוב לפתח חטאת רובץ וכשהיצה"ר מכשיל את האדם גם בחטא קל מתגבר על האדם ביותר ויותר גם בהחמור ובמדרש תנחומא פ' ויקרא איתא וז"ל שנו רבותינו עבירה גוררת עבירה לא יצר אדם על עבירה שבאת לידו שעשאה בשוגג אלא שנפתח לו פתח שיחטא אפילו במזיד. ובפרט במעשה העגל שהי' החטא הראשון אחר מעמד הר סיני שנעקר היצה"ר מלבם כמו דאי' במדרש שה"ש בשעה ששמעו ישראל אנכי בסיני נתקע ת"ת בלבם וכששמעו לא יהי' לך נעקר יצה"ר מלבם. בודאי דהראשון אף אם הוא בעצמו הי' קל עכ"ז הוא יותר חמור מהבאים אחריו אחרי שכבר חזר היצה"ר בלבם ונמסרו בידו להכשילם. והנה משה רבינו ע"ה שיבר הלוחות כדי לסלק מהם העונש שיהיו נדונים כפנוי' ויהיו כמו קודם מתן תורה. רק דעצה זו לא מהני רק במצות שלא נאמרו רק לישראל וכני נח אינם מצווים עליהם כלל שייך לומר דיהיו נדונים כקודם מתן תורה אבל בעגל שהוא חטא ע"ז דגם בני נח מוזהרים עליו ובעון ע"ז אין חילוק בין ישראל לבני נח רק דישראל נענש עליו בסקילה

על פסוק זה אנא חטא העם הזה. ראה שאין לישראל עמידה וחיבר נפשו עמהם ושיכר הלוחות. ואמר להקב"ה הם חטאו שעשו העגל ואני חטאתי ששברתי הלוחות אם אתה מוחל להם גם לי מחול שנאמר ועתה אם תשא חטאתם. כן חטאתי מחול. ואם אין אתה מוחל להם אל תמחול לי אלא מחני נא מספרך אשר כתבת א"ר אחא לא זו משם עד שפנה חטא שלהם שנאמר ויפן וירד. כיון שפנה חטא שלהם אמר משה הרי הי' מי שיבקש רחמים עליהם מי יבקש עלי התחיל מצטער על ששיכר הלוחות אמר לו הקב"ה אל תצטער. ויש להבין אומרו אם אתה מוחל להם גם לי מחול דמשמע דדבר פשוט הוא דשלו יהי' מחול ולכאורה מה תלוי זה בזה. וגם דאח"כ כשפנה חטא שלהם למה חזר והתחיל מצטער על ששיכרם הרי דלא הי' פשוט לו שימחול לו. וגם יש להבין הלשון של המדרש שאמר לאחר שפנה חטא שלהם מהו הלשון של פנה ולא אמר שנמחל או נתכפר ומהו הכוונה בלשון הזה:

והענין דהנה בהא דשיכר הלוחות נאמרו הרבה טעמים. ובמדרש רבה איתא על זה משל למלך ששלח שליח לקדש לו אשה הלך וקידשה לאחר שקידשה מצאה שזינתה אמר אם אני נותן לה כתובתה מעכשיו נמצא אני מחייבה מיתה כך הי' משה דן כו' וכן הוא להדיא באבות דר' נתן פרק ב' ע"ש. הרי דכוונת משה רבינו בזה הי' לטובת ישראל דראה שחלילה יתחייבו כלי' ולא יהי' להם תקנה לעולם ועמד ושיכרם כדי שיהי' דינם כפנוי' ולא כאשת איש פ' דעיי' ששיכרם יתבטל כל הקבלה מה שהי' עד עתה ונשארו ישראל כמו קודם מתן תורה וא"כ הרי יוכלו לחזור בתשובה וישוכו למוטב ויקבלו שנית התורה כמקודם. ובאופן זה מצא להם תקנה על להבא:

ובזה יתבאר לנו המשך הפסוקים דבתחילה אמר ה' למשה לך רד כי שיחת עמך אשר הוצאת מארץ מצרים סרו מהר מן הדרך אשר צויתים עשו להם עגל מסכה ושתחוו לו ויזבחו לו ויאמרו אלה אלהי ישראל אשר העלוך מארץ מצרים. הרי דחשב לו ארבעה עבירות אחד עשו להם עגל מסכה וזהו בלאו דלא תעשה לך פסל ואפי' אם אינו עובדו רק מיד שמכין איזה דבר שיהי' לו לעבדו עובר על לאו זה. שנית ושתחוו לו. שלישית ויזבחו לו. רביעית ויאמרו אלה אלהיך דגם זה נקרא עבודה לכו"ם וכמו דאיתא במס' סנהדרין (דף ס':): דהאומר אלי אתה לע"ז חייב מיתה שנאמר ויאמרו אלה אלהיך ישראל. והנה שלשה האחרונים הם במיתת ב"ד

על כל הדורות לגבותו מעט מעט והחלק המגיע לאותו הדור ענשם במגפה כפי שהגיע לחלקם. אבל עיקר החטא הזה לא מחל להם. והא דלא מחל להם הקב"ה לגמרי הי' ג"כ לטובתן של ישראל דהרי בעצה זו של שבירת הלוחות יש בה ג"כ חיסרון גדול דעיי"ז הא יפסידו ישראל ג"כ זכות מעמד הר סיני רק משה רבינו לא מצא עצה אחרת להצילם בלעדי זה ותפס הרע במיעוטו וזהו שאמר במדרש ראה שאין עמידה לישראל וחיבר נפשו עמהם ושיבר הלוחות. והקב"ה לא הסכים בזה כדי שלא יפסידו זכות מעמד הר סיני ולא רצה להפקיע מהם קדושת ישראל שנודרכו במעמד הר סיני ויצאו מכלל בני נח. ומש"ה דנם גם על העש"י ואמר הכתוב [שמות ל"ב] ויגוף ה' על אשר עשו את העגל. וזהו שדקדק במדרש לא זו משם עד שפנה חטא שלהם. אמר הגם שלא נמחל להם לגמרי עכ"ז לא זו משם עד שפנה החטא מלפני אותו הדור שפעל בתפלתו לפנות החטא מלפניהם ויהי' מונח מוצנע מחולק לחלקים לכל הדורות הבאים וזהו לשון פנה כמו המפנה חפציו מלפניו שיהי' מונח מוצנע בזווית מיוחד. וזהו שמסיים המדרש לאחר שפנה חטא שלהם התחיל מצטער על ששיבר הלוחות ואמר מי יבקש רחמים עלי דאתרי שלא בטענתי זו מחל להם התחיל להצטער א"ל הקב"ה אל תצטער כו' דמ"מ הסכימה דעתו לדעת המקום דגם רצון הבורא יתברך הי' כן שישברם ואדרכה עוד תצמח לישראל עוד טובה ומעלה גדולה בלוחות השניות וכמו שיבואר בסמוך במדרש שאחר זה יע"ש. ודברי המדרש מבוארים נכון היטב:

וזוהו ביאור דברי הגמרא בברכות דאחר שהבטיח להם גם אלה תשכחנה זה מעשה העגל דהבטיח דלעתיד יסולק ממנה זה העון לגמרי ויהי' נשכח הי' כלא הי' דימחול להם. נתפחה דלמא יהי' ע"י הטענה הראשונה של שבירת הלוחות משום שהיו אז כפנוים וא"כ הא יבטל מהם זכות מעמד הר סיני ויהי' התחלת קדושת ישראל בהם רק מהלוחות השניות וזהו שאמרה כנסי' הואיל ויש שכחה שמא תשכח לי מעשה סיני. והשיב להם ואנכי לא אשכחך וכנ"ל:

ובזה יבואר לנו המדרש רבה פ' ויקרא ד' מביא שם הפסוק בקהלת מקום המשפט שמה הרשע ומקום הצדק שמה הרשע ודורש שם להפסוק בכמה אופנים ואיתא שם ר"י אומר מקום המשפט שמה הרשע מקום שנעשה מדת הדין בעגל שנאמר עברו ושובו משער לשער והרגו איש את אחיו שמה הרשע שמה נאמר ויגוף ה'

ובן נח בסייף א"כ הא לא מרויח כלל בשבירת הלוחות. רק גם זה ניחא דהא מבואר בסנהדרין דבע"ז כל מה שאין ישראל נהרג עליו אין בן נח מוזהר עליו כלל ומבואר שם דגיפף ונשק לכ"ע אין בן נח מוזהר עליו וגם בעש"י של ע"ז איכא ג"כ מ"ד דבן נח אינו מוזהר עליו כיון דלישראל אינו רק בלאו. ומש"ה תיכף כשראה משה את העגל שיבר הלוחות כדי שיסולק מהם העון הראשון והוא העש"י דהם כבן נח. אבל העבירות שחייבין עליהם מיתה לא יתוקן בזה כלל כיון דגם בן נח מוזהר בהם וע"כ עמד בשער המחנה ואמר לבני לוי כה אמר ה' כו' שימו איש חרבו על ירכו והרגו איש את אחיו כו' דאותם החייבים מיתה ב"ד דנם ע"י בני לוי דהיינו המשתחוה והזוכה והאומר אלי אתה. ומש"ה לא מצינו שדן משה להחייבים מלקות כמו המגפף והמנשק וכדומה להלקותם דזה הי' סבור שיתכפר להם ע"י שבירת הלוחות. ובזה ניחא ג"כ מה דציוה לבני לוי שידונו אותם בסייף והרי עובדי ע"ז דינם בסקילה ועיי' במס' יומא (דף ס"ו:) שהקשה שם רש"י [ד"ה ויבא וקיטרן] כן למה דנם בסייף ולפי המדרש ניחא שפיר דלדעתו שוב דינם כבני נח דכל דינו הוא רק בסייף. ומש"ה אח"כ לא הי' צריך לבקש רחמים על החייבים מיתה דאותם כבר נידונו ע"י סנהדרין ונהרגו. ורק על החייבי מלקות שלא דנם כלל דהרי אם יתקבל זאת דעתה הם כפנוים יהיו פטורים [ולכן] חזר משה אל ה' להתפלל וטען טענה זו ואמר אנא חטא העם הזה חטאה גדולה אמר רק חטא אחד גדול דהוא הראשון שבחטאים ויעשו להם אלהי זהב. התודה רק על העש"י. ואמר שוב ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת. והוסיף המדרש לכאר טענתו שאמר הם חטאו וגם אני חטאתי ששיברתי הלוחות אם תמחול חטאם ע"י טענתי שהם כפנוים א"כ הרי יפה עשיתי ששיברתי הלוחות א"כ גם חטאי כודאי יהי' מחול. ואם לא תמחול חטאם שלא יתקבל לפניך עצתי וטענתי זאת א"כ הרי לחנם וללא תועלת שיברתי הלוחות גם חטאי לא תמחול וע"כ מחני נא מספרך אשר כתבת. והקב"ה לא הסכים לו בטענתו זאת שהוא ביקש שימחול להם לגמרי שלא יהי' נחשב להם כחטא כלל וכמו בבן נח שאינו מוזהר עליהם כלל והקב"ה השיב לו מי אשר חטא אמחנו מספרי ועתה לך נחה כו' וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם ויגוף ה' את העם על אשר עשו את העגל הרי דלא מחל להם לגמרי והענישם במגפה על החייבי מלקות. רק משה רבינו פעל בתפלתו שלא יענישם תיכף בעונש חמור ונתרצה להם באופן אחר שיחלק אותו החטא

תצוה על פסוק וזה הדבר אשר תעשה איתא א"ר אבא בר' כהנא כשעמדו ישראל על הר סיני ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע מיד חבבן הקב"ה ושלח לכל אחד מהן שני מלאכים והי' אחד חוגר לו זיינו ואחד נותן לו עטרה בראשו. והנראה לבאר הני שני עניינים דהנה כל אחד אמר כל אשר דבר ה' נעשה ולכאורה הי' לכל אחד לומר כל אשר דבר ה' אעשה רק אמרו בלשון רבים נעשה משום דכל אחד קיבל שני קבלות א' שהוא בעצמו יקיים התורה וגם קיבל עליו להשגיח בחבירו שגם חבירו יקיימנה ולא יניחו לעבור עלי'. וז"ל התנחומא פ' יתרו רבי אומר בשעה שעמדו ישראל על הר סיני הושו כולם לב אחד לקבל עליהם מלכות שמים בשמחה שנאמר ויענו כל העם קול אחד ויאמרו כו' ולא עוד אלא שהיו ממשכנין עצמן זה על זה. וזהו כמש"כ דמשאמרו בלשון רבים קיבלו כל א' להשגיח גם על חבירו. ומש"ה זכו לשני מתנות דהעטרה הי' עבור מה שקיבל עצמו ומה שקיבלו להשגיח על חבירו זכו להכלי זיין דלזה צריך כח וגבורה:

והנה במדרש רבה פ' כי תשא על פסוק ויתן אל משה ככלותו איתא א"ר שמואל בר' נחמן נאה הי' לאבותינו לקבל את התורה ולומר כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. שמא נאה הי' להם לאמב אלה אלהיך ישראל אתמהה. ולכאורה אינו מובן כלל מה שיין לחבר הני שני עניינים ולומר דקבלת התורה הי' נאה והעגל לא הי' נאה כי הוא דבר ההיפוך ממש. רק הענין דהם אמרו אלה אלהיך ישראל ולכאורה הי' להם לומר אלהינו והי' גם האומר בכלל אבל הם אמרו אלהיך כמדובר לאחרים ולא על עצמו. והענין דעיקר חטא של ע"ז אינו תלוי במעשה לחודא רק עיקרו תלוי בהצטרף להמעשה. גם הכונה בלב. דגם המשתחוה לע"ז ואינו מקבלו באלוה אינו חייב עליו וכדאיתא במס' סנהדרין (דף ס"א: - ס"ב.) ואי דלא קבלי' עלי' לאו כלום הוא. ומש"ה אמרו אלה אלהיך דכל אחד אפי' מאותם שחטאו והשתחוו לו מ"מ הי' לבו נוקפו והיה ירא מהעונש ולא רצה לעשות מעשה בעצמו לקבלו עליו באלוה רק אמר לחבירו אלה אלהיך. ונמצא שלא הי' שם שום עבודה לע"ז בפנימיות הלב כלל רק עברו על מה שאמרו נעשה דכל א' קיבל גם על חבירו והם אמרו אחד לחבירו אלה אלהיך. ובפרט לפי המבואר בזה"ק פ' כי תשא דישראל לא עשו כלל להעגל רק הערב רב לחודם וז"ל הילקוט ישעי' מ"א מוצלים היו ישראל מאותו מעשה שאילו עשו ישראל את העגל

את העם ורוח הקודש צונחת ואומרת מקום הצדק מקום שהצדקתי וקראתים אלהות שנאמר [תהלים פ"ב] אני אמרתי אלהים אתם ובני עלין כולכם שמה הרשיעו ועשו את העגל והשתחוו לו. הרי דהמדרש מפרש להפסוק בדרך שאלה ותשובה דשלמה המלך ע"ה התפלא מקודם מקום המשפט שמה הרשע ובאה לו התשובה מקום הצדק שמה הרשע ויש להבין השאלה והתשובה גם להבין אריכות לשונו של המדרש מה שאמר מקום שהצדקתי מהו כוונתו בזה. ולפי הנ"ל מובן היטב דבתחילה התפלא למה הגיע להם שני עונשים דאחרי שכבר נעשה בהם משפט על ידי בני לוי ונפלו מהם בסייף כשלשת אלפי איש מדוע נאמר אח"כ ויגוף ה' והרי בכל מקום שיש דין למטה אין דין למעלה וכמו דמצינו בשיטים שאמר הקב"ה למשה קח את ראשי העם והוקע אותם נגד השמש וישוב חרון אף ה' מישראל ואיתא בגמ' שא"ל הושיב להם ראשי סנהדרין ועי"ז ישוב חרון מהם ומדוע לא הי' כן בעגל. והתשובה דהם לא דנו רק החייבים מיתת כ"ד ולא החייבי מלקות וזהו שאמר המדרש מקום הצדק מקום שהצדקתים וקראתים אלהות שנאמר אני אמרתי אלהים אתם ובני עלין כולכם שמה הרשיעו ועשו את העגל והשתחוו לו פ"י דאחרי שכבר הצדקתים בהר סיני ונתקדשו בקדושת ישראל ויצאו מכלל בני נח ונקראו בני עלין שמה הרשיעו דעשו וגם השתחוו פ"י דאצלם נחשב גם העשי' לחטא דכבר מוזהרים הם גם על זה ובני לוי לא דנו אותם על זה ומש"ה הגיעם גם העונש השני. ונמצא דעונש השני הי' לטובתם של ישראל וצדקה גדולה הי' להם וכמו שנתבאר שלא יפסידו זכות מתן תורה. ומעמד הר סיני תעמוד להם לדורות הבאים. וכמאמר הכתוב [יזמיה ב'] זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותייך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה:

בפרשה כי תשא. ועתה הורד עדיך מעליך כו' ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב [שמות ל"ג]. ובמסכת שבת (דף פ"ח.) איתא בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע ירדו ס' רבוא מלאכי השרת וקשרו לכל א' שני כתרים וכיון שחטאו ירדו כו' ופרקום שנאמר ויתנצלו בני ישראל את עדים. הרי מפרש דעדים היינו הכתרים שזכו להם במעמד הר סיני. והנה אונקלוס תרגם וכען אעדי תיקון זינג מינג כו' ואעריאו בני ישראל ית תיקון זינהון מטורא דחורב. הרי דמפרש עדים דהיינו כלי זיין. ועי"ז בזה"ק פ' נח דמפרש ג"כ כהתרגום דהוא כלי זיין. והענין דבמדרש תנחומא פ'

דאמר בעון ציצית וז"ל דוקא בימיהם שהיו כולם רגילים בציצית הי' נענש המבטלם כדא"ל מלאכי לרב קטינא אבל בזמן הזה לא. הרי להדיא דהתוס' מפרשים הך בעון ציצית כפי' השני שהיו לובשים בגד הפטור מציצית מדהביאו מהך דרב קטינא דאיירי רק בכה"ג. ועוד דבלובש בגד בת ד' כנפות ואינו מטיל בו ציצית הרי עובר על מ"ע דאורייתא ואין זה תלוי במנהג העולם כלל דמצות התורה אינם תלויים לפי רוח הזמן. ורק דקאי על הפטור מן הציצית ובוזה חילקו שפיר באם כל העולם רגילים ללבוש בגד שחייב בציצית ומטילים בו ציצית והוא משנה מנהגו ולובש בגד הפטור לפטור עצמו מהמצוה הרי מראה להדיא שאינו חפץ בהמצוה ומש"ה נענש על זה אבל אם לא נהגו כלל ליכא עונש:

הי' להם לומר אלה אלהינו ישראל אלא הערב רב שעלו עמהם ממצרים עשו אותנו. ונמצא דישראל לא חטאו כלל רק במה שלא עמדו נגדם להורגם ולבל להניחם לעשות מחשבתם. וזהו כוונת המדרש נאה הי' לאבותינו לומר כל אשר דיבר ה' נעשה דמה שהוסיפו בקבלתם לקבל כל א' על חבירו הי' דבר נאה ורק ממילא לא הי' נאה אח"כ המאמר אלה אלהיך ישראל מה שהניחוהו להערב רב לומר כן. וכיון שעברו על הקבלה זו אמר להם הורד עדיך מעליך שאבדו הכלי זיין שזכו עבור קבלה זו בהר סיני: L

דרוש יא

אמנם צריך להבין דהאיך מדייק לה מהך קרא דגם בכנפיך נמצאו דם נפשות דלמא הפסוק איירי בלובש בגד שחייב ואינו מטיל בו ציצית דאז עובר על איסורא דאורייתא אבל בלובש בגד שפטור מנ"ל דיענש בעונש זה. וצ"ל לפי' התוס' דמשמע לי' להגמרא מדאמר הכתוב גם בכנפיך נמצאו דמשמע דהחטא היו בהכנפים עצמם ואם הי' בגד שחייב בציצית רק לא הטילו בו ציצית א"כ לא הי' החטא בכנפיים עצמם רק במה שלא עשו בהם ציצית הוא החטא. ועיי' במס' יבמות (דף ד:): דאמרינן שם דהא דפטרו רבנן סדין של פשתן מציצית הוא שב ואל תעשה וכתבו שם התוס' נד"ה כולהן דהא דלובש בגד בלא ציצית לא מקרי קום ועשה משום דבלבישת הבגד ליכא איסורא דהתורה לא אסרה ללבוש בגד בלא ציצית רק הצריכה למי שלובש בגד בת ד' כנפות להטיל בו ציצית הרי דבלבישת הבגד עצמו ליכא איסורא וקרא דגם בכנפיך משמעו דבהו עצמן הי' איסורא מש"ה דרש לי' הגמרא שעשו בגדיהם באותו אופן שיהיו פטורים וכיון דשינו מנהגם נענשו. ובוזה מיושב ג"כ היטב הא דבתחילה אמר בגמ' בשלמא למ"ד בעון מזוזה דכתיב למען ירבו אלא למ"ד כו' דכתיב גם בכנפיך כו' ר"נ ברי" אמר למ"ד בעון מזוזה גמי מהכא דכתיב לא במחתרת מצאתים שעשו פתחים כמחתרת ולכאורה קשה דהרי למ"ד בעון מזוזה ניתא שפיר מקרא של תורה ומה הוסיף ר"נ לומר דגם איהו דרש לו מהך קרא בירמי'. וגם מאי נ"מ בזה אם יליף מהך קרא או מהך קרא. ולפי הנ"ל ניתא שפיר דמקרא דלמען ירבו הא לא ידעינן עונש רק למי שמבטל מ"ע דמזוזה דהיינו שיש לו פתח שהוא חייב במזוזה ואינו עושה בו מזוזה אבל מי שעושה פתחו

ירמי' קפיטיל ב'. גם בכנפיך נמצאו דם נפשות אביונים נקיים לא במחתרת מצאתים כי על כל אלה ותאמרי כי נקתי אך שב אפו ממני הנני נשפט אותך על אמרך לא חטאתי מה תזלי מאד לשנות את דרכך גם ממצרים חבושי כאשר בושת מאשור. ויש להבין המשך של הפסוקים. והנה במס' שבת (דף ל"ב:): איתא פלוגתא דר' מאיר ור' יהודה באיזה עון חלילה בנים קטנים מתים חד אמר בעון מזוזה וחד אמר בעון ציצית וקאמר בגמרא בשלמא למ"ד בעון מזוזה דכתיב וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך למען ירבו ימיכם וימי בניכם אלא למ"ד בעון ציצית מ"ט אמר רב כהנא ואיתימא שילא מרי דכתיב גם בכנפיך נמצאו דם נפשות אביונים נקיים. רב נחמן בר יצחק אמר למ"ד בעון מזוזה גמי מהכא דכתיב לא במחתרת מצאתים שעשו פתחים כמחתרת. והנה בהא דאמר בעון ציצית יש מקום לפרשו על שני אופנים או דלובש בגד בת ארבע כנפות שחייב בציצית ואינו מטיל בו ציצית רק לובשו בלא ציצית דעובר על עשה דאורייתא גם יש לומר דקאי על מי שלובש בגד הפטור מציצית שאין בו ארבע כנפות דאע"ג דהוא פטור מן התורה מ"מ מגיע לו עונש על שאינו מכניס את עצמו לידי חיוב שיתחייב בציצית ויקיימם וכמו דאיתא במס' מנחות (דף מ"א.) במלאכי דאמר לרב קטינא סדינא בקייטי סרבלא בסיתוא ציצית מה תהא עלה וא"ל ענשיתו אעשה א"ל בעידן ריתחא ענשינן. הרי דגם על זה שאינו לובש בגד החייב בציצית מענישים. ובהך דבנים קטנים יש להסתפק על איזה אופן הוא. והנה התוס' בשבת שם כתבו על הא

בעזה"ש"ת

ספר

זכרון שמואל

על מועדים

חלק שני

מאת הגאון הגדול המפורסם

בצדקתו ופרישותו הי חסיד והי עניו

מוה"ר שמואל יששכר דוב מויבענפעלד זצוקללה"ה

רב דקהל תרדים מאנפי יצ"ו

יו"ל ע"י בני המחבר

מאנסי יצ"ו

שנת תשנ"ו לפ"ק

דרוש ו'

מצר החכמה

בו יבואר הענין שאומרים זמן מתן תורתנו ביום נ' לספירה. - גם יבאר מפני מה אין מפורש בתורה שחג השבועות מקושר עם מ"ת. - ויבאר דשתי הלחם רומזים על ב' תורות תושב"כ ותושבע"פ. - ועפ"ז יבאר הענין מה שהצדוקים היו רוצין שעצרת תהי' דוקא אחר השבת.

מצר החכמה

מחדשין למטה, ונמלא דיוס ו' סיון [שהוא נ' לספירה] שהוסיף משרע"ה מדעתו הי' זמן מתן תורתנו, חורה שלנו, שאז הראה הקצ"ה שמה ידבר והאלקים יענו בקול, דהיינו כל מה שמה ידבר ויחדש, האלקים יסכים ויענו בקול (עי' במלצ"ס), וכשנת שהי' יום נ"ח לספירה קבלנו חורה שכחצ שצחה לנו מהקצ"ה.

7e א] המג"א צריש סי' תל"ד הקשה, הא החורה ניתנה ציוס נ"ח לספירה, דהא ילאו ממלרים ציוס ה' והחורה ניתנה בשבת, וא"כ איך חנו אומרים ציוס נ' לספירה שהוא ו' סיון זמן מתן תורתנו עיי"ש. ונאמרו צזה הרצה תירולים, וא' מהחירונים הוא (עי' רמח"ס לופיס על חנדצ"א צד"ח צסס בגכ"ק הרי"ס מגור זל"ל חות כ"ט), ע"פ מה שאמחז"ל (שבת פז.) שלשה דצרים עשה משה מדעתו והסכים הקצ"ה עמו, הוסיף יום אחד מדעתו וכו', מאי דריש היום ומחר היום כמחר מה מחר לילו עמו חף היום לילו עמו, ולילה דהאידינא נפקא ליה, ש"מ חרי יומי לזר מהאידינא, ומלנן דהסכים הקצ"ה על ידו, דלא שריא שכינה עד לפרא דשצחא וכו' עיי"ש, והחוס' צד"ה היום כמחר כחצו, דאיין זו דרשה גמורה חלל משמע דהיום ממש דאי לאו הכי איין זה מדעתו עכ"ל, חבל עכ"פ הי' לו למשה סמך לדון היום כמחר וכו' והי' כעין דרש מדרצנן, וחנו רוחים שהסכים הקצ"ה על ידו, ולכך חנו אומרים ציוס ו' סיון זמן מתן תורתנו דייקא, ולא זמן מתן חורה, כי חושב"כ הוא מה שצח מלמעלה מהקצ"ה, וחורה שבע"פ הוא מה שנשמות ישראל

ב] והנה צחורה לא נזכר כלל שחג השבועות יש לו קשר עם מתן חורה, דצפ' אמור כחיב וספרתם לכם ממחרת השבת וגו' עד ממחרת השבת השביעית חספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לד', ממושבותיכם חציאלו לחם וגו' שמים וגו' חכורים לד' וגו' ושני כצמים וגו' לצח שלמים וגו', ולא נזכר כלל שהיום עוב הלזה מקושר למתן חורה, וכן צפ' פינחס כחיב וציוס החכורים צהקריצכם מנחה חדשה לד' צשצעתיכם מקרא קודש וגו', וג"כ לא נזכר כלל שהוא יו"ע של זמן מתן תורתנו, ול"כ.

ויובן הענין, ע"פ מה שכחצ הצית הלוי זל"ל (דיוש"י) על הא דחחז"ל צמס'

להם עון העגל וידונו כפנויי, ואי אפשר להיות שניהם כאחד.

→ אב"ד הקב"ה ר"ה שלא יתבטל זכות מתן תורה מכל וכל, כי הוא לופה ומביע וקורא הדורות מראש, וראה שישראל יהיו לריבין לעצור הגליות וא"א צלי זכות מתן תורה, ולכן לא ר"ה לבטל ענין מתן תורה, ואת העל העגל יפרעו ע"י וציוס פקדי ופקדתי וכו', והכל כדאי רק שיישאר זכות מתן תורה אלל ישראל.

→ וז"ה מה שאמרו ישראל להקב"ה ותאמר ליון עזבני ה' וה' שכחני והשיב להם הקב"ה התשכח אשה עולה וגו' כלום השכח עולות חילים ופערי רחמים שהקרבתם לפני צמדצו, דהכוונה על הזמן של מתן תורה שהקריבו עולות ושלמים וכי זה יתבטל ח"ו, ועל זה אמרו ישראל ח"כ שאין הקב"ה ר"ה לשכוח ולבטל זכות הקרבות שהקריבו אז בשעת קבלת התורה ח"כ לא יתבטל ענין קבלת התורה ויש להם דין אשת איש וח"כ גם חטא העגל יזכר להם, ועל זה השיב הקב"ה גם חלה תשכחה שישכח מעשה העגל, וש"כ אמרה כנסת ישראל ח"כ שתשכח מעשה העגל דהיינו שידונו כפנויי ח"כ לא תזכור גם זכות קבלת התורה, ועל זה השיב הקב"ה ואנכי לא אשכחך דזכות קבלת התורה לא יבועל לעולם, ועל חטא העגל יעשה חשבון לעלמו ציוס פקדי ופקדתי, חבל זכות קבלת התורה וכל מה שזכו ישראל על ידי זה לא יבועל. וכן הכתרים שזכו אז הגם שניעלו לבא יוחזרו לנו כדאי' צגמ' דשבת (פח.), וכן אי' צמדצו (יל"ש פ' צרכה רמז מתקס"ד) על הפסוק ואשר חרצ גאוחך (דברים ל"ג), ח"ל הקב"ה משה עתיד אני ליתן לישראל אותו זיין שנוטל

צרכות (ל"ג) על הפסוק ותאמר ליון עזבני ה' וה' שכחני (ישעי' מ"ט), אמר הקב"ה לנכסתי ישראל שכל המזלות וחילוחיהם [עיי"ש שהשזום חז"ל צאריכות] כולן לא צראתי חלה בשצ"כך ואת אומרת עזבתי ושכחתי, התשכח אשה עולה, אמר הקב"ה כלום השכח עולות חילים ופערי רחמים שהקרבת לפני צמדצו, אמרה לפניו רצש"ע הואיל ואין שכחה לפני כסא כבודך שמה לא השכח לי מעשה העגל, אמר לה גם חלה תשכחה, אמרה לפניו רצש"ע הואיל ויש שכחה לפני כסא כבודך שמה השכח לי מעשה סיני, אמר לה ואנכי לא אשכחך, והיינו דא"ר אלעזר א"ר אושעיא, מאי דכתיב גם חלה תשכחה, זה מעשה העגל, ואנכי לא אשכחך, זה מעשה סיני עכ"ל הגמ'. וכחצ הצית הלוי לצאה, דהנה העטם ששיצר משרע"ה את הלוחות היה שידונו כפנויי ולא כאשת איש, [דצ"י אינס מלוויס על השיחוף לחד מ"ד וצני ישראל מוזהרים], וכדאי' צמדצו (שמי"י פ' מ"ג) למה"ד למלך ששלח לקדש אשה עם הסרסור, הלכה וקלקלה עם אחר, הסרסור שהי' נקי מה עשה, נעל את כתוצתה מה שנתן לו המלך לקדשה וקרעה, אמר מועב שחזון כפנויי ולא כאשת איש וכו' עיי"ש, והיינו שאח"כ צלוחות שניות יתחיל קבלת התורה מחדש, וענין קבלת לוחות הראשונות יתבטל למפרע, והגם שזכות מתן תורה הוא גדול מאד, והיו אז צמדצו גבוהה מאד, וצמדצו אי' שכל מה שישראל אוכלין צעוה"ז הוא בשביל דיצור זה שאמרו נעשה ונשמע, וזה הי' צלוחות הראשונות, וכן זכו להכתרים אז, [הגם שנאבד מהם ע"י העגל חבל צודאי הי' זה מדריגה גבוהה שהשיגו אז ע"י הכתרים וזכות גדול], וכן הראו להם אז הכל שהי' ושיהי' וכו', ועם כל זה עשה משרע"ה חשבון אחר וביעל כל הענין הזה כדי שימחל

מהן בחורב כענין שנה' ויחללו בני חת
 עדים מהר חורב, בשבועה נשבעתי שעתיד
 אני להחזיר להם, כענין שנה' חי אני נאם
 ה' כי כולם כעדי חלוצים ותקשרים ככלה,
 שזה הפסוק נאמר אחר מה שאמר הקב"ה
 לישראל ואנכי לא אשכחך (עיי"ש בישעי"מ"ע והוא
 בהפטרות עקב), שרמז הקב"ה לכנס"י דענין
 זכות קבלת התורה לא נתבעל והכל יוחזר
 להם וגם הכתרים, והאלשיך כ' דאם ילוויר
 ח"ו שנחבעל ענין הכתרים מכל וכל לא היו
 חוזרים להם לעתיד, אע"כ שעדיין שייך
 הענין הזה בכללות ישראל, שזהו ענין ומשה
 יקח את האהל (בדאי"י בשבת פה.) שהוא הי'
 הנשמה כללית, וכן בכל דור ודור ישנו בכללות
 ישראל, ולעתיד לזא כל אחד ואחד מישראל
 ישיג הכתרים צפרעית.

← **במצא** דלפי דעת משה רבינו שנחבעל ענין
 מתן תורה למפרע והי' כלל הי', אין
 העטם של חג השבועות משום מתן תורה, כי
 הלא לא הי' זו קבלת התורה, ואם יעשו יו"ע
 על קבלת התורה לריך לעשותו ציוס נתינת
 לוחות שניות, וכדאי' בסוף מס' תענית שהוא
 יום שמחה עיי"ש, אבל בשבועות אין לנו
 טעם לעשותו יו"ע לקבלת התורה, ולריך
 לומר שמה שנותת התורה לעשות יו"ע
 ממחרת השבת השביעית הוא מאיזה טעם
 אחר, כגון חג הציבורים וקליר חטים. אבל
 לדעתו של הקב"ה שלא נתבעל ענין מתן
 תורה, צודאי לריך לעשות היו"ע ציוס קבלת
 התורה.

← וזדו הטעם שלא כחצה התורה שחג
 השבועות יש לו שייכות למתן תורה,
 וכדאי' באלשיך הק' (פ' אמור בספירת
 העומר) שהוא מחמת שעי"ז יתעורר הקערוג
 ח"ו על ישראל שעד שהמלך במסצו נרדי נתן

ריחו וכדאמר עולא עלוצה כלה מזנה צחוק
 חופחה (שבת פה.), לכן לא נזכר שהוא מקושר
 לזמן מתן תורה. אמנם זהו רק לפניו, אבל
 באמת הקב"ה חפץ שיישאר לישראל זכות
 מתן תורה, ויש להיו"ע הזה שייכות עם
 קבלת התורה, לכן נלעוו ישראל להביא בו
 שחי הלחם, וכמש"כ האלשיך שרומז לשני
 חורות תורה שבכתב ותורה שבעל פה עיי"ש,
 [ויש לומר דע"כ איתא באצות פ"ה דלא נמלא
 פסול צעומר ובשחי הלחם ובלחם הפנים, דזה
 הי' מעלה גדולה לישראל שלא הי' בהם
 פסול, דלח"פ מרמז על הכלל ישראל י"צ
 שצטי י-ה, ושחי הלחם מרמז על צ' התורות
 תורה שבכתב ותורה שבע"פ, ועומר מרמז
 שכביכול ישראל הם צת זוגו של הקב"ה דהיי
 כמו מנחת סועה שצירר דישראל הם עהורים
 להקב"ה (עיי' ברע"מ פ' אמור), וזה מראה
 שקוב"ה ואורייתא וישראל חד], והרי הוא
 כאילו אומר לנו הקב"ה שמחו ציוס חג
 השבועות ואני לא אכחוב העטם מפורש
 מפני הצושה שלכם אבל האמת הוא שחשמו
 צמתן התורה.

→ וזדו ג"כ הענין של שני כצטי עלרת הצאים
 שלמים ציוס זה, ולא מלינו זצחי שלמי
 לצור חוץ מאלו, ורק צחג השבועות הי'
 שלמים משל לצור, והכוונה צזה כי אז צזמן
 קבלת התורה כתיב צסוף פ' משפטים ויעלו
 עולות ויזבחו זצחים שלמים לדי פרים,
 שהציאו שלמי חגיגה ועולת ראי' כדאיתא
 צגמ' (חגיגה ו.) שהיו שמחים על קבלת התורה
 ועל שזכו לגילוי שכינה כמשא"כ ויחזו את
 האלקים וגו', ולכן בכל שבועות מקריבין שני
 כצטים לזצחי שלמי לצור זכר להקרבת
 שהקריבו אז צשעת מתן תורה, [והגם שכל
 יחיד מציא שלמי חגיגתו כמו בכל יו"ע, אבל
 הי' ענין מיוחד להביא קרבן לצור והוא

זמן מתן תורתנו חושבנ"פ כנ"ל, ודו"ק.

קדשי קדשים זכר למתן תורה.

והנה שני כבשי עלרת הם מתירין את שחי
הלחם, והענין בזה הי"ל, דהנהביתרוכחיב
ויקח יתרו חתן משה עולה וזבחים וגו',
והענין בזה היה, כי צ"נ אינו מקריב שלמים
רק עולה שאין בהם אכילת הדיוע רק אכילת
מזבח כי אינו יכול לאכול בקדושה, אבל
הנכנס בצרית כיתרו יכול להציע שלמים, כי
ע"י כניסתו בצרית נכלל גם הגוף בקדושה
ונכנס בצרית והגוף ראוי להשראת השכינה,
ומציע שלמים לשמחה זו שזכה גם גופו
להתכלל בקדושה ושלמים יש בו אכילת הדיוע
ג"כ כי יש לגוף חלק בקדושה, וכ"מ במילואים
הי' שלמים כשאה"כ צפ' שמיני ושור ואיל
לשלמים לזבח לפני ה' ומנחה זבולה בשמן
כי היום ה' נראה אליכם, דהיינו שזכו לגילוי
שכינה עד שיזדכך גופם ותהא אכילתם
בקדושה, ולזה הביאו השלמים.

והנה אמר הכתוב צפ' אמור אחר גלגה
להקריב שני הכבשים ולהניפם על לחם
הזכורים וכו' וקראתם צעלם היום הזה
מקרא קודש וגו' חקת עולם בכל מושבתיכם
לדורותיכם, רמז הכתוב בזה שענין שחי
הלחם שייך גם לדורות, דהיינו הרמז שבו
שרומז לחושבנ"פ וחושבנ"פ, דחי כפשוטו הלא
שחי הלחם לא נהיגי אלא בזמן שציהמ"ק
קיים, אע"כ שרומז ענין קבלת שני החורות
שככתב ושצנ"פ וזה שייך לדורות.

במצא דבאמת רמז לנו הקצ"ה שיו"ע הזה
יש לו שייכות למתן תורה, וכיון
שרמז הקצ"ה לנו ענין שייכות קבלת התורה
ליו"ע זה בשחי הלחם שרומז על ענין זה
שחון מתורה שככתב יש גם חושבנ"פ, לכן
אנו עושין היו"ע ציוס ו' סיון שבו הי' ענין

ג] וע"פ הדברים האלה נוכל להבין ג"כ
למה הלדוקים היו רולין דוקא שחיי
עלרת אחר השבת, וממחרת השבת קאי על
שבת בראשית לא על יו"ט הראשון של פסח,
דהנה אם נאמר שיו"ט שבועות הוא בשביל
קבלת התורה, א"כ אין מקום כלל לשיעור
הלדוקים דמדוע יתחילו לספור מיום ראשון
של השבוע, דכיון שהוא בשביל קבלת התורה
א"כ הוא ז' שבועות אחר יו"ט ראשון של
פסח כמו בשעת יליאת מלרים, וא"כ צודאי
לריך הספירה להתחיל ממחרת הפסח, אבל
הם סצרו דכיון דבתורה לא נזכר כלל שיש
חיזה שייכות לחג השבועות עם קבלת
התורה, ומלד הסצרה נראה שאין לעשות
יו"ט על קבלת התורה שהי' אז כיון שנתבעל
ע"י שצירת הלוחות, והא דלוחות התורה
להציע שחי הלחם הלא המה לשיעורם לא
האמינו בחושבנ"פ ואינם מודים בה, א"כ
אין שחי הלחם רומזים על מתן תורה, וכן
היה קשה להם לשיעורם הלא שבועות הוא
ציוס נ' לספירה ומתן תורה הי' ציוס נ"א,
בשלמא לדידן אנו יכולין לומר זמן מתן
תורתנו בשבועות והגם שקשה קושית המג"א
הלא הי' ציוס נ"א לספירה אבל כבר נתבאר
לעיל שאנו אומרים על תורתנו על
חושבנ"פ, אבל הלדוקים שאינם מודים
בחושבנ"פ א"כ לא הי' להם מקום לעשות
יו"ט לקבלת התורה, וכל ענין החג לשיעורם
הוא רק כדי שיתצרכו הפירות, וכמו שאחז"ל
(רי"ב ע"ג) בעלרת נדונין על פירות האילן,
ואמרו שם מפני מה אמרה תורה הביאו צ'
הלחם בעלרת מפני שעלרת זמן פירות האילן
הוא אמר הקצ"ה הביאו לפני צ' הלחם
בעלרת כדי שיתצרכו לכם פירות האילן
עיי"ש, או מפני שהוא נקרא חג הקליר

משא"כ לדין יכול להיות עלתה בכל יום מימי השבוע וכל יום מימי החודש [דהיינו ה' ו' ז' כמו שאחז"ל עלתה פעמים זה' פעמים זו' ופעמים זו' דלוי לפי מילוי וחסור ניסן ואייר כידוע], והטעם הוא כמו שכ' הצני יששכר זי"ע (סיון מאמר ד' אות א'), דזהו להורות שהתורה היא למעלה מן הזמן, דהימים עוצים האחרים כגון פסח וסוכות וכו', הזמן של ע"ו ניסן גורם שיימשך ענין של יו"ט פסח, וכן זמנו של ע"ו חשרי ממשך ענין סוכות בעולם, אבל הי"ע של שבועות שהוא בשביל התורה לא שייך לומר שזמן ו' צסיון לרצון או ז' צסיון לר' יוסי יהי' הגורם להמשיך ענין התורה בעולם, אדרבה התורה היא גורמת הזמן כי היא למעלה מן הזמן ולכן לא שייך לקבוע זמן על זה, ודו"ק.

זכורי מעשיך [כדאי' צפ' משפטים], אבל אינו שייך כלל לענין של תורה, רק הוא ענין עצמי, והוא כמו יו"ט שטושים החפשים או או"ה ציום שאוספין תבואתם שהוא יו"ט גשמי, ואינו שייך כלל לז' שבועות מפסח, וכיון שהוא ענין עצמי לריך לילך ע"פ עצמו של עולם שהוא יום ראשון של השבוע שהוא התחלת מהלך השבוע, כי ששה ימי בראשית בגשמיות התחילו מיום ראשון של השבוע, [והאמת הוא ששבת הוא הנקודה של הצריחה והיא הנותנת נפש צחוק הצריחה ולכן ניתנה תורה בשבת, אבל הלדוקים שנמשכו רק אחר הטבע והגשם אללם העיקר הוא יום א'], וא"כ כשכתוב צחורה ממחרת השבת הצינו הם לפי דעתם דודאי קאי על יום א' מהשבוע ולכן הי' תמיד עלתה אחר השבת.

מורה הנבוכים

דרוש ז'

בו יבואר כמה פעמים על הא דאי' (ע"ז ב:) שחזר הקב"ה על כל האומות שיקבלו התורה. [א] שעל ידי זה קבלו בני"י גם חלק הטוב שהי' בהאומות. [ב] שרצון הקב"ה הי' שישראל והאומות יהיו בבחי' יששכר וזבולן. [ג] יבאר שהקב"ה רצה לקשר א"ע לישראל בקשר אמיץ שאף אם יחטאו לא יוכל לשלחם מעל פניו, וגם שלא יוכל לבחור באומה אחרת נוסף על בני"י, לזה כפה עליהם החר כגיגית כדי שיהי' בזה דין אונס וקים ל"י בל"ת דולא יוכל לשלחה כל ימיו, וע"י החזרת התורה על כל האומות ולא רצו לקבלה הפסיקו כל קשר אתו ית' ושוב במל' החשש שיבחר הקב"ה באומה אחרת נוסף על ישראל.

שבת אלל ישראל וקבלה, ויליף לה מהא דכתיב ה' מסיני צל וזרח משעיר למו הופיע

[א] אחז"ל צמס' ע"ז (ב) דכחזיר הקב"ה התורה על כל אומה ולשון ולא קבלה עד